

MEGHIVÁS

A SCHLICK-féle VASÖNTÖDE- ÉS GÉPGYÁR-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

részvényesei a Budapesten 1885. évi márczius hó 8-án d. e. 11 órakor a Magyar országos központi takarékpénztár üléstermében (IV. bécsi utca 4. sz.) megtartandó

XVI. rendes közgyűléshez

ezennel meghívtnak.

TÁRGYSOROZAT:

1. Az igazgatóság jelentése.
2. A zárszámadások előterjesztése a felügyelő-bizottság jelentésével.
3. A mérleg megállapítása és határozathozatal a tiszta nyereség felosztása és kifizetése tárgyában.

Azon részvényesek, kik a közgyűlésben résztvenni óhajtanak, részvényeiket le nem járt szelvényekkel együtt a Magyar országos központi takarékpénztárnál (Budapest, IV., bécsi utca 4.) a társ. alapsz. 15. §-a értelmében legkésőbb beszámoló 1. évi márczius 4. napjáig letétben nyújtandó.

Az alapszabály ugyanazon §-a értelmében megkívánatik, hogy a részvény legalább 60 nappal előbb irattott a letévé saját nevére.

Az igazgatóság. 2012

Rendkívül fontos a hölgyeknek.

Az orsz. kiállítási bizottság által kiállításra bocsájtott s elárúsiati engedélyezett, a m. kir. vegyműhely által Budapesten, a cs. kir. vegyeszeti állomás által Bécsben s Dr. Liebermann hasánk előrendű vegyészre s a budapesti vegyműhely főnöke által vegyelemeztelt, minden ártalmas anyagoktól mentek talált és hatóságilag engedélyezett:

a) „Juno-creme“ a bőr szépsége s üdőségének kitünő fenntartási szere, legjobb sikerrel használatik mindenemű bőrtisztatlanság ellen. — Egy nagy tégely ára 1.50, egy kis tégely 1 ftl.

A hozzá szükséges s ártalmatlan gyógyfüvek s gyökerek hathatós nedvrehől készült s kitünő illatú

b) „Juno-szappan“ drája 40 kr.

c) „Juno-paszta“

Láthatatlan női szepítő szer. Ezen arcpaszta az arcznak rögtön üde, természetes fehér színt kölcsönöz olyannyira, hogy a legjobb szem sem fedez fel, hogy az arcz praeparálva van. Egy nagy tégely 2 ftl, egy kis tégely 1.50 kr. — Kapható fehér és róza színben. — Bismuthból s a legártalmatlanabb anyagokból összeállított

d) „Janusz-féle Juno-rizszor“

Egy doboz 60 kr. — Kapható fehér, róza s creme színben.

e) „Juno-fogpor.“

Ezen fogpor ártalmatlan s hathatós anyagok vegyületét képező s néhányszori használat után föltünő fehérséget nyerne a fogak. — Egy doboz 50 kr.

E felsorolt női szepítőszere különlegessége kaphatók nélan: Janusz Regina orvos leánya, női szepítő-szer különlegessége készítője, Budapest, VIII. k., Kerepesi út 11. sz. a. Bólyhelyiség s lakásomban VIII. ker., Kerepesi út 39. III. emelet 30. ajtó. Továbbá Lueff illatszerezésnél IV., väzi utca Megrendelések utánvét vagy készpénz előlege beküldése mellett minden irányban pontosan s lelkismerelosen eszközöltetnek. 2014

VASÁRNAPI UJSÁG

9-İK SZÁM. 1885. BUDAPEST, MÁRCZIUS 1. XXXII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 ftl POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: félévre 6 • Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 ftl félévre 4 • Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 ftl félévre 3 • KALIFIAI előfizetőknek a postaiilag meghatározott vidéki is csatlolandó.

Nehéz légzés Hurut Bronchitis **ASTHMA** ideges köhögés

tüdődaganat, neuralgia, álmatlanság és a légzőszervek összes bajai azonnal enyhíthetnek és gyógyíthatnak

GICQUEL

ASTHMA SZIVARJAI által.

Ajánlva legnevezetesebb orvosok által, rögtön csillapítják a leghesebb asthmikus rohamokat. Ezen szivarok rendszeres használata a rohamokat teljesen el is távolítja.

Egy 40 drb tartalmú doboz ára 1 ftl 60 kr.

Budapest, Török József gyógyszerésznél Király-utca 12. szám. 12036

KÖHÖGÉS ELLEN

Dr. FÁYKISS 1822

szepesi kárpát-növény-kivonata egy üveg, használati utasítással 75 krajczár.

szepesi kárpát-növény-czukorkák egy skatulya, haszn. utasítással 35 kr.

szepesi kárpát-növény-thea 1 csomag, használati utasítással 50 kr., kisebb csomag 25 kr.

Mell- és tüdő-betegeknek!

15 év óta a legjobb sikerrel használtattak és ajánlottak: köhögés, hurut, rekedtség, köh-hurut (szamárhurut), náthaláz (influenza), szűk-mellőség, lélekezeti bajok, oldalszúrás, kifejezett torokgyulladás, tüdőgyulladás és egyéb kimerítő és gyengítő betegségekben. Valódi minőségben kaphatók magánál a készítőnél Fáykiss József gyógyszerésznél Temesvároztól (Józsefváros) Budapesten: Török József gyógyszerésznél király-utca 12. szám; Thalhammer és Seitz, kereskedőnél, Kocsmáster Frigyes utódoainál, és a legtöbb magyarhonai gyógyszerésznél.

THEDO tanár szakállhagymája,

legjobb és legbiztosabb szer a szakáll szép névésnek eszközésére.

Számtalanon vannak még legmagasabb rangú férfiak között is, kik szép szakállukat csupán e szernek köszönhetik. — E szer a szakállt hihetetlen gyorsasággal növeszti, úgy hogy általa még 13 éves ifjak is a legrovidebb idő alatt teljes szakállhoz jutnak, mielő a hím. nyitványok ezrei is tanuskodnak.

Éder Ferencz gyógyszerész urnak Brűnben.

A nekem küldött **Thedo-féle szakállhagyma** kitünőnek bizonyult, mit köszönetem mellett ezennel tudomására adok.

Miskolc, 1879. szept. 25-én. **Otyreda József.**

Füret József urnak Prágában. 846

Szíves köszönetemet a **szakállhagymáért**; nagyon jónak találtattam. Mindenkinek a legjobb lélekkel ajánlhatom.

Schwartzbach, 1876. febr. 25. **Kürt Záróly** s. k. épít. vállalkozó.

Füret József gyógyszerész urnak Prágában.

A **szakállhagyma** joggal mondható csodaszernek. Alig négyheti használat után örömmel látom régi óhajlásomat teljesedésbe menni. Kérem önt sbb. Teschen, 1879. máj. 25-én. **Gindra Wenczel**, órász.

Valódi minőségben Budapesten csak **Török József** ur gyógyszerésznél király-utca kapható; Pozsonyban **Pistory Félix**nél, Mihálykapu, Temesváron **Tarozay István**nál. 1 csomag ára ftl 2-10.

A „Franklin-Társulat“ ki dásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható — az osztr. tartományok számára Szelinszki György cs. kir. eg etemi könyvtáránál Bécsben I., Stefansplatz Nr. 6.

KARNER-NOVÁK kereskedelmi tankönyvei.

AZ EGYSZERÜ ÉS KETTÖS KÖNYVVITEL TANKÖNYVE

kereskedők és iparosok számára, ugyszintén a gyakorlati pályára készülők öntanulására és iskolai használatra.

Teljesen átdolgozta

NOVÁK SÁNDOR.

keres. akadémiai rendes tanár, a budapesti kir. törvényszéknél keres. üzleti könyvek megvizsgálására állandó bites szakértő.

ELSŐ RÉSZ. (Második javított kiadás.)

Tartalma. A könyvvezetésről általában; az egyszerü könyvvitel minden mellékkönyvekkel, gyakorlatilag kidolgozott, illetőleg elkönyvelt és lezárt példákkal; a könyvvezetésre vonatkozó törvényes határozatok.

Ára füzve 1 ftl 60 kr.

MÁSODIK RÉSZ:

A KETTÖS KÖNYVVITEL.

Ára füzve 1 ftl 40 kr.

A nagyméltósága vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszterium által 1880 december 8-án 33.132. szám alatt kereskedelmi és iparos szakiskolák számára ajánlatot.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, egyetem-utca 4. szám.)

JÓKAI MÓR HATVANADIK SZÜLETÉSNAPJÁN.

FEBRUÁR 19-én ünnepe volt a magyar irodalomnak. A nemzet kedvezet írója, korszorús nagy költője e napon töltötte be hatvanadik évét.

De nem ez a kalendáriumi tény tette e napot az irodalom örömmünepévé, hanem az, hogy e nap a költőt ép erőben és egészségben, mondhatnók, fiatalon találta. Alkotó erejének hatalmas lüktetése, képzeletének merész röpte, irányának páratlan bája és elevensége ma is ugyanaz, a mi volt harmincz évvel ez előtt, midőn nagyobb szabású irodalmi termékei, a „Janicsárok végnapjai“, „Erdély aranykora“, „Törökvilág Magyarországon“, „Egy magyar nábob“, „Kárpáti Zoltán“ biztosították nevének a halhatatlanságot.

Még az a bámulatos munkaereje is, mely őt a magyarban az egyedülivé, de minden más irodalomban is tüneményserü jelenségé teszi, még az is megmaradt nála épen, töretlenül s a hatvan évvel is ifju lélek ép oly bőséges forrása a költői alkotásoknak, mintha csak most tárta volna föl egy jóságos génius kezé. A legszigorubb kritikái szem sem fődözhet föl utolsó műveiben öregedést, nem semmit, a mi a ragyogó lélek halványodására mutathatna, vagy a mi a kimerülés kezdetét juttatná eszünkbe. Kiapadhatatlansággal biztató öserő nyilatkozik műveiben ma is és a ki harmincz évvel ezelőtt ugy találta, hogy Jókai megkezdte virágzása korát, kénytelen beismerni, hogy e virágzása harmincz esztendeig tartott, és tartani fog, ha a jó Isten is ugy akarja, a mint a magyar nemzet óhajja, még hosszú évekig.

A „Vasárnapi Ujság“, melynek megalapításakor és megindulása első éveiben Pákh Albert mellett Jókai Mór volt a főszozlopa, segédszerkesztője és főmunkatársa, azzal akarja megünnepelni e nap emlékét, hogy fölelevenit egyes részleteket, melyek a nagy író élete pályájára tartoznak vagy a melyeknek az kölcsönöz érdekét, hogy összefüggnek vele. Jókai Mór gyermekéveire vonatkozólag most is az a legbővebb és leghitelesebb forrás, melyeket testvérnénje, Vályi-Jókai Eszter tett közzé a hatvanas évek közepén egy rendkívül vonzóan írott, közvetlenségével és melegségével a Jókai Mór irányára emlékeztető cikksorozatban.

JÓKAI MÓR. Ellinger Ede fényképe után.

Most vagy soha!

Több ezer darab különféle belhoni alaku műtájték pipák és valódi tajtéék szivarcsipkák borostyánkő szópókával, tömeges vásárlás folytán **csak 1 forint** megvettem és így azokat oly rendkívüli olcsó áron bocsájtom eladáshba, hogy alig munkadíja van fizetve. Minden darab

csak 1 forint.

Valódi műtájték pipák, chinaezüst kupakkal, csikós, debreczeni, Rákóczy vagy magyar makrapipák, egyenes vagy esutorás szárbá, a legfinomabbak darabja **csak 1 forint.**

Valódi tajtéék szivar- és szivarcsipka, valódi borostyánkő szópókával, művészi faragványokkal, állatokkal, virágokkal, díszes faragványokkal, bársony tokban, **csak 1 forint.**

Valódi műtájték török csibuk pipa, pompás, kényelmes állású, hosszú, szagos meggyfa szárral, szópókával együtt **csak 1 forint.**

Megjegyzendő, hogy tajtéék-áruim oly gyönyörűen szivódnak, hogy minden dohányzóznak **élvezet nézni.**

tehát mindenki saját érdekében, minél előbb tegye megrendelését, mivel a készlet a rendkívüli olcsóság miatt gyorsan kifogy. Egyedüli megrendelési cím: 1957

FEKETE GYULA tajtéékarus, Bécs, VI. ker., Engalgasse 10/U.

József ügyvéd volt s Komárom városának árvaapátornoka. Pulay Máriával lépett házasságra, melyből következő gyermekei származtak: Károly, Eszter Vályi Ferenczné, Lajos és ismét Lajos, de ezek kis korukban elhaltak, és Móríz.

Sajátságos ház volt az, — írja Jókai Eszter, — melyben az én Móríz ősém született. Városon szokatlan, két utcára szolgáló telken építve, egyikre sem nézett ablakaival. A vármegye-utca baloldali során volt egy bosszu, magas deszkakerítés, melyen az akáczfák lombjai kihajlottak az utcára, úgy hogy az idegen figyelem nélkül haladt volna el a kerítéssel egyforma magasságu kapu melletti utcaajtónál, mely kívülről redőzetformán volt borítva s zörgetővel ellátva, mely kis kocczantásra is éles hangot adott.

Az utcaajtón belül voltak a gyümölcsfák; jobbra néhány ol puszta térség, egy deszkafelületű felszer, — esős időben kellemes játszóhely, száraz homokkal.

Az épület hosszu volt, végig boltíves folyosóval; ablakai többnyire erre a folyosóra nyitak. A négyszögletű oszlopok, melyek boltíveit tartották, félig fallal voltak berakva s csak a folyosó két végén lehetett kijárni.

A mint az ember a folyosóra fölépített, mindjárt nyílt ott jobbra egy dupla redőzött ajtó egy kicsi, téglatalajú helyiségre, melyben hajdan kandalló lehetett, akkor nálunk csak a rá nyíló szoba kályháját fűtötték róla. Ez a szoba is kisdud volt, egy ablakkal a folyosóra, de már a rákövetkező jókora volt, két ablakkal és igen nagy ablakközökkel, az ablak pedig magasan, csaknem egészen a gerendázatnál nevezett a szomszéd udvarra.

Ebben a szobában született az én Móríz ősém. Estenden született, nagyon valószínű, hogy a nyugotra néző ablakon a leszálló nap bemosolygott a család kis örömhözójára. Az idő is derült lehetett, mert emlékszem, hogy a szomszéd kisasszonyok rövid ujjú ruhában kísérek ki látogatóikat, mikor én az iskolából hazajöttem s engem azzal örvendeztettek meg, hogy itthon a kis Lajoska. — Lajoska az előtt nem sokkal meghalt szeretett kis ősém volt.

A születési szobán túl következett egy konyha és ismét egy szoba s aztán az éléstár, farostélyzatu ablakkal, mely a kertre nézett. Az udvaron gazdasági épületek, istálló, hizlaló, úgy állítva keresztbe, hogy az ember nem látott a kertbe. A kerten végig szőlőlugas vezetett egész egy deszkabódéig, melybe falépcsőkön kellett fölmenni.

Ilyen volt az a ház, melyben Jókai Mór született és járt tanult, mert még nem volt két éves, mikor szülői innen kiköltöztek az ujon épített házukba, a hol Móríz növekedett.

A születési házat valamikor buzgó protestánsok építették s ebben tarták titkos isteni tiszteletüket, azért nem volt egyik utcára sem fala, sem ablaka. Az utca-ajtón levő zörgetővel adák a titkos jelt a belépni kívánók.

E házat, mikor Jókaiék elköltöztek belőle, nemsokára kiépítették a vármegyei ház utcára, végig szétverték a deszkakerítést, kivágták az akáczfákat s igen csinos alházat építettek a helyére.

Az 1848. szeptember 17-én Komáromban dühöngött borzasztó tüzvész ezt a házat is semmivé tette és csaknem minden felekezeti templomait. Az izraeliták imaháza is földig égett. Akkor annak a háznak erős falait, melyben Jókai Mór született, hamarjában deszkaföld alá vették a Mózes vallását követők és míg alkalmasabb helyiséget készíthettek, ott imádták Jehovát.

A hatvanas években a falakat földig rombolták s új épületet emeltek a helyén. Ma izraelita fürdőház szolgál.

Jókai gyermekeiből szintén nem egy kedves vonást találunk Jókai Eszter följegyzéseiben.

Volt a mi édesanyánknak, — írja többek közt, — egy kisdud tölgyfaszámolykájára, közepén piskóta-alakúra faragott lyukkal, aránylag igen nehéz. Mikor a kis Móríz járt tanult, mi hóna alatt átvettét kendőnél fogva vezettük, s ő kezében azzal a nehéz számolykával próbálgatott óvatosan menni.

— Lassan, okosan, — mondogatá beszéd közben. Az volt a járt tanuló kis Móríz jelszava, ballagott lassan, okosan. Előbb tudott beszélni, mint járt.

De míg azon a hosszu folyosón végig haladt, többször leejtette kezéből a nehéz számolyt; de a nélkül nem akart menni s ha elvették tőle, leült és sirva kérte az ő számolykáját s igérte, hogy nem ejti el többet. Szüleink aggódtak, hogy valamelyikünk lábára találja ejteni; átment hát édes apánk a szomszéd asztalozóhoz és csináltatott egy ugyanolyan számolyt, de könnyű fából, hogy ha leejti is a gyerek, ne üsse meg magát vele nagyon.

De nem kellett ám Móríznek! neki a sulyos kellett, azzal tanult járti lassan, okosan. És nem is lett valami fájdalmas útése a miatt. Igen vigyázatosan tanult járti. Mikor már magában szaladgált is, sokszor azt hittük, hogy mindjárt elesik, édes apánk aggódva kiáltott utána: «ne szaladj, kis fiám, elesel.»

— Nem esem el, vigyázok magamra, — felelt fürgén vissza a kis futkározó. Ha elesett is, oly ügyesen bukkott, tenyérikéit előre tartva, arra esett, fejét mindig úgy fentartotta, nem emlékszem, hogy orrát bezuzta volna.

Abban a szobában, melyben Móríz született, tartotta az előtt néhány buzgó protestáns mindennapi imáját, a kegyes és áhítatos öreg halász fenhangan rebegett imája után. E szobában még akkor is ott lebegett a fohász, mely minden dolgaiban istent hívja segítségül és hálákat ad még a szorongatásokért is. Nem is hangozhatott el, mert a mi szüleink, — írja Eszter, — szintoly buzgón főtartották istennel való társalkodásukat. Az a ház akkor is olyan volt, mint egy templom. Édes anyánk keresek pergő rokájja mellett oly szépen énekelte szent Dávid zsoltárát és azt a szép dicséretet:

Istenre bízom magamat,
Magamban nem bízhatom.

Édes apánk minden hivatalos foglalkozás előtt naponként elővette a Szikszait és abból buzgón imádkozott. Azt tartotta, a ki istentől eltávolzik, isten is eltávolzik attól; imádkozott minden reggel otthon. Abban a szobában közel volt a mindenható isten, a ki lételet ad mindeneknek.

Oszlopokon lóggó bölcseje volt a kis Móríznek, szelíden lengő bölcse, nem zötyögött talpaival a padlón. Ott aludt a kis jövevény, a ki nagy gondot szerzett szülőinek és a szomszédoknak azzal, hogy mi legyen a neve. A komaasszonyok váltig bizonyították, hogy nem jó a gyermeket meghalt testvére nevére keresztelni, — a világért se legyen hát Lajoska, mely néven már két kis bátyja lett anygallá. Ez is meghal, ha annak nevezik.

— Meg ám, — mondá a családfő, — egyszer csakugyan meghal, akármilyen néven lesz is; de élhet akármilyen néven akár kilenczven esztendeig.

... Még harmincz van hátra a kilenczvenig. Jókai Mór az ő hatvan évével ifjú ruganyosságú s ma tán még erősebb egészségu ember, mint fiatalabb korában. Testvérbátyja, Károly jóval túl van a betvenen s még ép, erőteljes ember, a kin nem látszik meg az évek nyoma. Husz év óta alig változott valamit. Miért ne lehetne az öreg Jókainak igaza a kilenczven éves jóslatával?

Már kicsi korában is sok örömet szerzett a kis Mórízka az egész családnak. Élénk, de szelíd kis gyermek volt, még az állatnak se vétett soha. Sőt már ekkor is jó embereket szerzett a — nevével.

Szülői 1826-ban vettek egy rozszant házat a szombati utca és a Nagy-Mihály-köz szögletén,

mely egy öllel is alacsonyabban feküdt az utcánál. A ház helyét földdel kellett feltöltogetni.

Egy vasárnap reggel isteni tisztelet után beállít Móríz György uram ezüstgombos és filigrán ezüstláncos öltözetében; egész ünnepléységgel felkösönti a szülőket minden hozzájuk tartozókkal egyetemben s elmondja, hogy az ő családja igen megtisztelve érzi magát az által, hogy az ő nevére kereszteltették a tekintetes urék a mult esztendőben született kis fiukat. Hát ők elhatározták ezt a becsületet azzal tudni vissza, hogy ahhoz a most épülő házhoz a Móríz-család minden tagja három napot fuvaroz, szekérral járulván a háztöltéshez, ha a tekintetes urék rossz néven nem veszik az ő jó akaratjukat.

Az a Móríz-család pedig számos tagból állt akkor, mind jó módu szekeres gazdákból. Virágzó, szép család, nők, férfiak igazi magyar, erődus alakok, egytől egyig példányai a romatlan magyar deli fajnak. Maga György uram, a család akkori patriarkhája, száz esztendőt ígérő ép alak.

Azonban jött az 1831-iki kholera s legelsőbb is azon a családon kezdte. Egy hét alatt minden oszlopa kidült a népes családnak. Ott van a temetőben egész sor emlékkő, mind egyforma nagyságra és az időre, mikor azt oda tenni kellett, mindegyik a Móríz névvel.

Édes anyjok minden reggel kiment az épülő házhoz, magával vivén a kis Mórízkat is. Ő maga ott kötögetett, a kis gyermek pedig tele szedte köntöse alját mindenféle tarka kővecsel, a mit ott a homokból kirosztáltak.

Mikor az alapkövet letették, — írja Eszter, — akkor mind leszálltunk a fundamentomnak ássott árokba és ütöttünk egy párt az első köre. A kis Mórízot is lenyújtotta édes anyánk édes apánk karjára, az is hadd vegyen részt az alapkövetelésében. Örült a kis gyerek, kacagott az ő kezében oly sulyos kalapácsnak. Mindig is szeretett nehezeket emelgetni s most is annyi kavicsoot szedett szoknyájába, hogy alig bírt vele fölkelni, de ő azt mégis oda hordta édes anyánkhoz.

Mórízot esztendőskoránál tovább szoptatta édes anyánk, — írja tovább. — Mikor elválasztotta, addig könyörögtem, hogy viseljem én gondját, hadd aludjék az én ágyamban, míg végre megengedték. S attól kezdve, míg csak Pozsonyba nem vittek, mindig az én ágyamban aludt az én kedves ősöm. Este készítettem az ágyamhoz egy pohár vizet, éjjel aztán, ha ébredt, megittam. Később aztán már csak megkerestem a fületem kezeikéjével, megmorszolgaltam. — «Dundi néném, Duda néném, adj egy kis vizet», — susogva kérte.

A Jókai-gyermekek örömeit tették kirándulásokat Gyallára, édes anyjuk testvérnéjéhez, Konkoly Antalnéhoz. Nagyszüleik is itt laktak, de azoktól mindjárt csak Antal bácsiékhöz kivánczoltak, mert itt nem kellett tudni az egész kátét, elég volt, ha az esteli és reggeli imádságot elmondották, míg az öreg Ásvai Jókay Sámuel ur mindenikkül külön-külön elmondatta a Miatyánkot és a Hisekegyet is. Jó öreganyánk ugyan, — írja Jókai Eszter, — egész türellemmel tisztogatta számunkra a gyenge diót a gyönyörű lépes mézhez, s elnézte, ha a méhes kertben a virágokat pusztítottuk, a lövöldöző uborkával egymást fecskendeztük; öreg szülőink igen szerettek bennünket, de mégis Antal bácsiéknál volt a mi Eldorádónk: azok tudtak a gyerekeknek kedvezni.

Móríz is szeretett ott játszogatni a hús vadgesztenyefák alatt a térs udvaron. Voltak ott a juhásznak több gyermekei, — persze tótok, — a kikkel Mórízka magyarul beszélt és építet-

Jókai Mór 24 éves korából.
(Saját egykoru rajza után.)

Jókai Mór édes anyja. (Jókai M. olajfestménye után 1843-ból.)

Jókai Mór 18 éves korából. (Saját egykoru olajfestményében.)

ték a homokvárakat. Reggel jókor már hitta őket.

— Poty Kaczena! Poty Jano! mert ha ti nem jöttök, hát én megyek.

Ma már az akkor meg egészen tót falu apraja-nagyja mind magyarul beszél.

Jókai József, Móríz édes atyja, igen szerette az irodalmat, s egyes alkalmakra maga is irt többnyire humoros színezetű költeményeket. Szép könyvtára is volt s akkoriban megjelenő minden lapot járattat, azokon kívül több kötet könyve volt kéziratban, a miket maga teleirt Csokonai és mások akkor még ritkán kapható s az akkori cenzúra miatt nyomtatásban ki nem adható verseivel és meg nem jelent szindarabjaikkal. A szindarab személyzetét kis alakokban igen jellemzően le is festette. E sok humorral rajzolt alakok a ház leégése idején egyéb értékes dolgokkal s a «Tudományos Gyűjtemény» minden példányával együtt elégték. De Csokonai kézirati versei megmaradtak s azokból Jókai Mór közt is az «Üstökös»-ben némely ismeretlen költeményrészletet és variánsot.

Az öreg Jókai azonfelül kitűnő elbeszélő volt. Tömérdek mesét tudott, melyeket aztán a fonó-esteken érdekesen szokott elmondogatni. Mert a családnya még ama régi matrónaszerű asszonyoknak volt egyike, a kik a ház gondjait magok viszik, szőnek, fonnak s ilyenkor begyűjté a szobába a ház minden fejrénjét a rokka, a guzsaly mellé.

Móríz nagy áhitattal hallgatta édes atyja meséit s bizonyára főként a gyermekkori benyomások adták meg lelkének azt a merész röptét, ébreszték föl benne azt a hatalmas képzelő erőt, melyhez a magyar irodalomban egyet sem találunk hozzá fogható.

Az öreg ur 56 éves volt, mikor 1837-ben elhunyt, Móríz még csak akkor töltötte be tizenkettedik évét s nevelésének gondja egészen az édes anyára maradt.

Ez egy szigorú erkölcsű, mindenre kiterjedő figyelmű, férfi-lélekkel megáldott magyar asszony vala, kinek keze alatt égett a munka s házában példás rendet tudott tartani. A mi a háztartásnál a legszükségesebb, az mind otthonról került ki, úgy hogy tüzhelye körül egész háziipar-telep létesült.

A mellett nem hiányzott benne a jóízű magyar humor s Komáromban ma is emlegetik az idősebb emberek, hogy főzte le egyszer Csepny Ignác urat.

Náci bácsi igen jó ember volt különben.

Mint gazdag aglegény igen sok emberrel tett jót, s végrendeletében mindenét az ispotálynak hagyta. De a mellett rendkívül veszekedő természet szorult bele s nagy kedve telt a mások bosszantásában.

Egyszer a fejébe vette, hogy gromba leveleket küldöggessen az öreg Jókainak. Az asszony csak türte egy ideig, de végre megsokalta a dolgot s a városhajdu kezéből kivevén a levelet, hamuba hömpölygetett kényeret takart bele s azzal adta vissza a hajdunak, hogy azt a kávéházban nyujtsa át Náci urnak, mikor sokan látják.

No volt aztán tréfa, csufolódás a kávéházban, mikor megtudták, hogy Csepny Náci — veszettség elleni orvosságot kapott!

A jó öreg asszony 1856-ban hunyt el szélhűdésben. Arczképét, melyet ez uttal bemutatunk, Jókai Mór 1843-ban festette.

A ház, melyben Jókai Mór gyermekeiét töltö, ma is megvan s most testvérbátyja, Jókai Károly tulajdona. Emléktáblát 1881-ben tettek falába a komáromiak.

Szándékosan időztünk huzamosabban a hatvan éves életpályá legelső éveinél. A későbbi évekről már a költő maga jegyezte föl az érdekesebb részleteket s mint mindennek, a mit Jókai irt, már nagy közönsége van s kevésbé ismeretes adatot alig tölthetünk hozzá.

A helyett bemutatjuk két arczképét, mely öt életének különböző szakáiban tünteti föl.

Egyik 18 éves korából való, a mikor a pályakezdő fiatal ember már megízlelé Castalia forrását. Megírta a «Zsidófiu» című drámáját, mely az akadémia 1843-iki pályázatán dicsérettel lön fölemlítve. A kép egy kis olajfestés után készült, mely a költőnek Komáromban festett sajátkezű műve.

A másik kép is Jókainak saját rajza után készült, még pedig érdekes körülmények között. A forradalom után ő, mint tudjuk, szintén bujdosni kényyszerült. Borsodmegyébe menekült s a Bükk hegyei közti félreeső Tardonán lappangott, hova neje leveleit «Juezi» név alatt kapta s hol megbetegedvén, neje őt a legnagyobb télvíz idején fölkereste. Itt a Bükkben, egy kunyhóban rajzolta ezt az arczképét, mely később a «Forradalom alatt» című könyve előtt is megjelent. E kép tehát 24 éves korából tünteti föl Jókai Mór.

Keves idővel a bujdosásból visszatérte után szerezte meg Jókai azt a helyet a Svábhegyen, a hol most nyaralója áll. Kőfejtő bánya volt az valamikor, úgy kellett kiegyengetni, termőfölddel meghordani, gyümölcsfával beültetni. Kemény munkába került mind ezt elvégezni, de végre sikerült s az elragadó kilátású villa körül ma gyönyörű tenyészett él, árnyas lugasok, virágos ágyak, gyümölcsös és szőlőtáblák, egytől-egyig a költő kezének ültetési és nemesítési.

Itt szereti tölteni a tavaszt és nyár elejét, míg nyárára Balaton-Füredre költözik, hol 1872-ben építettett nyaralót, kilátással a Balatonra.

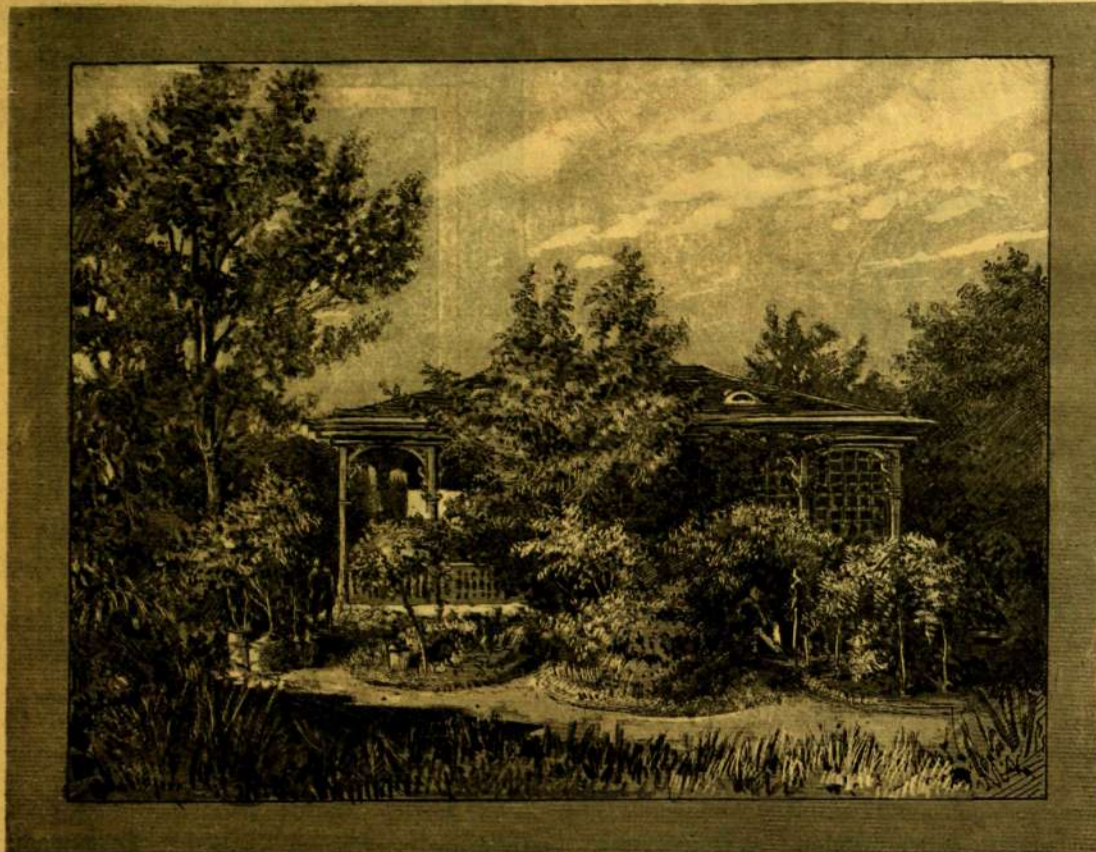
Mi ez alkalommal úgy a svábhegyi, mint a balaton-füredi nyaraló rajzát bemutatjuk az ő saját vázlatai nyomán.

Budapesten is volt már Jókai házi ur. Első izben a magyar-utczában volt egy kis emeletes háza az 50-es évek vége felé. Ezt azonban csakhamar eladta s egy ideig szellérkedett, míg végre 1869-ben megvette azt a stáció-utca nagy földszintes házat, mely bele esvén a szabályozási vonalba, Budapest városa 1882-ben kisajátította s részben már le is rontották.

E házatól a költő egy kedélyes költeményben búcsúzott el, mely valóságos mutatvány-számába mehet az ő mélabus humorának. Tizenhárom esztendeig lakott ő ezen a «stáción» a kalvária mentén, mig belenyugodva, hogy «nem való poéta háztulajdonosnak,» elment bérlakosnak a kerepesi utra.

Akárhová teszi is le íróasztalát, ott települ meg állandóan a muzsa, s a mint az már a tündérek szokása, búvós kört von a körül az asztal körül, hogy oda kívülről semmi zavaró befolyás be ne férközhessék, mely megháboríthatná kedvencét, mikor alkot. Ebben a búvós körben, azzal a vaspálcával, az íróttal a kezében, biztosan érzi magát, földi gond, bubánat, emberek bántalma nem merik megközelíteni, ir bizton, folytonosan, egészen belemélyedve lelki világába, nem gondolva sem szuró napfényvel, sem csattogó villámokkal.

Dolgozó-szobája egy egész muzeum, tele emléktárgyakkal, ritkaságokkal, becses régiségekkel. Íróasztalát mindenféle csinos cseces-becsek borítják, mind megannyi kedves, drága emlék. A nagy mozaik íróasztalon csak épen annyi hely áll üresen, a hová a finom sima miniszterpapir egy quartive élér. Más papíra, regényt legalább, írni nem szokott. Tolla is

Svábhegyi nyaralója 1884-ben. (Dörre Tivadar rajza.)

sajátságos alaku apró aranyzin jószág s egy ilyen toll egy négy kötetes regényt megírnia épen elég. Mindig violaszin tintával ír s azt annyira megszokta már, hogy egy egyszerű levélnél is megakad, ha idegen helyen kell megírnia, a hol a tinta fekete. Azt mondja, más tintával nem jönnek ugy gondolatai. Legfőbb czeruzával tud még írni, de csak kisebb dolgokat s ilyenkor aztán kék vagy fejér regálpapírra ír. Mikor az Üstököst szerkesztette, abba többnyire ilyen papírszeletekre, írónnal írta a Tal-lórossy Zebulont, Kakas Mártont és Politikus csizmadiát.

Törlés kéziratában nagyon ritkán fordul elő. Szép gömbölyű, inkább egyenest álló betűket vet a papírra s ha egyszer bele melegedett az írásba, meg nem áll, míg legalább két nyomtatott ívet tele nem ír; de sokszor még ennél is többet megír egy huzamban.

Íróasztala egyik sarkában van egy kis miniatűr könyvtár, rézsarku apró jegyzőkönyvecskékből, a melyek mind tele vannak írva.

Ezekben vannak újabb regényei mind, a mint azokat eredetileg kigondolta. Benne van az egész mese, még a fejezetek szerinti beosztás is, hanem ezek röviden, egyes emlékeztető szavakkal, egy öt kötetes regény öt lapon.

Az íróasztal mellett esztergályozott lábón áll egy fatál, tele apró vésőkkel, késekkel, kis kalapáccsokkal s kisebb-nagyobb fa- és elefántcsont-darabokkal. Ezek az ő faragó szerzőszámai, melyekkel igen ügyes mythológiai alakokat farag, melyekből már egész kiállításra rendezhetne. Ebbeli ügyességét egy híres pesti esztergályosmester is tudta már méltányolni s csalogatta is magához legénynek, naponkint öt forint díj mellett. «Lásd, — mondá akkor a feleségének, — ha nem volnék is poéta, el tudnák a karom munkájával tartani.»

Dolgozó-szobája butorai mind becses antikdolgok: csavart lábu asztalok, arany- és gyöngyház-beraka-

Születési háza Komáromban, 1825-ben.

tokkal, titkos fiókokra járó mozaik-szekrények, ládák, pohárszék-alaku állványok festésekkel, üvegszekrények, mindez elborítva drága kötésű óriás diszmuvekkal, albumokkal, ritka illusztrációkkal, melyek a világirodalom leg-szebb ilyenmü kiadványai közé tartoznak, továbbá mindenféle régi fegyverekkel, írószerekkel, térképekkel, vázákcal, ritka edényekkel.

A falakon mind családi és irodalmi vonatkozású képek, egy óriási régi fali óra, a maga nemében unikum s a fal melletti üveg-szekrényben egy szerföltött érdekes és gazdag esiga- és kagylógyűjtemény, melynek már «regényét» is megírta.

Egy másik üveg-szekrényben vannak a különböző alkalmakkor kapott emléktárgyak: aranytollak, billikomok, ezüst koszorúk, disz-

Gyermekkorai lakháza, Komáromban, az emléktáblával (mostani fénykép után).

oklevelek, emlékkönyvek, gyűrűk, melltűk és egyéb apróságok, melyek nem annyira belső értéküknél, mint a hozzájuk fűződő emlékeknél fogva becsesek, mint Hugó Viktor egy festménye, Petőfi házsisipkája és dohányzacskója, s 48-iki első szalagja.

Van a többi közt egy nagy fekete kötésű kapesos könyve, fehér lapokkal. De e lapok közé érdekes iratok vannak téve: levelek a költő kortársainak bel- és külföldi kitűnőségeitől: Garibaldiól, Kossuthól, a magyar dolgokkal foglalkozó idegen tudósoktól, íróktól és költőktől, József főhercegtől, a trónörökösötől, a magyar politikai és irodalmi nevezetességektől, egy oly kézirat gyűjtemény, mely ritkítja párját s mely történelmi és irodalomtörténeti szempontból is nagy érdekű.

Az íróasztal mögött áll egy magas üvegszekrény. Ez tartalmazza Jókai összes műveinek kiadványait, diszkötésekben és pedig nem csak a magyarokat, hanem azoknak német, francia, angol, olasz, flamand, finn, orosz, tót, lengyel, cseh, szerb, román, török, de sőt még japáni nyelven megjelent fordításait is. Ez már egymagában is jelentékeny könyvtár, a melyhez hasonlóval kevés gazdag ember dicsekedhetik nagy Magyarországon.

Hányat kellett a költőnek egymás mellétennie, míg ez a könyvtár így együvé

Nyaralója Balaton-Füreden. (Fénykép után.)

került azokból a gyöngyforma apró betűkből, melyekkel ő írni szokott! Pedig a mi könyvalakban megjelent, felét sem teszi ki annak, a mi elszórván látott napvilágot különböző lapokban, folyóiratokban, mint napi érdekű cikkek, vagy tárcza, vagy beszéd, a miket szintén érdemes volna egybegyűjteni, valamint azokat a pohárköszöntőket is, melyeknek minden nevezetesebb alkalomkor olyan villanyozó hatása van.

Csak elolvasni is nagy föladat, a mit Jókai életében összeirt. Azt hiszem, nem egy napra néző erős szem gyengülne meg bele. Pedig Jókai nem csak hogy maga írta mindezeket, — diktálni soha nem szokott — hanem könyvalakban megjelent minden művét maga nézte át, maga

Stáció-utcai háza 1882-ből. (Fénykép után.)

Dolgozó-szobája 1882-ben. (Dörre Tivadar rajza.)

Stáció-utcai házának udvara 1882-ből. (Fénykép után.)

korrigálta, maga revideálta, kétszer-háromszor is, és feltehető, hogy azon felül is csak olvasott.

És — a szeme mégse gyengült meg bele. Most is az az élesen látó szeme van, melynek a színház leghátulós páholyában sincs látesőre szüksége s melylyel a képviselőház átelleni oldaláról akárkinek papírra tudja tenni arcvonásait. Pápaszemet nem használt soha, s ha lélek tükre a szem: akkor az ő szeme valóban az.

Fiatal tükre a fiatal léleknek. Egyik sem tud róla semmit, hogy a mögötte álló idő mutatója már hatvan évet jelez.

Ne is tudjon. Maradjon meg a magyar nemzet személfénye még hosszú időnkig oly ifjúnak, a minőnek a mai napig ismertük. A francziák épen most gratulálnak ifjúságához a 83 éves Hugo Vikornak. Mi is ezt tesszük Jókaival.

TÖRS KÁLMÁN.

UTAZÁS ISMERETLEN ÁLLOMÁS FELE.

1849. ápril 23-tól május 5-ig.

3. A „Verhör“-ök.

E tárgyról tárgyiasan beszélni majdnem lehetetlen.

A hányat közülünk vittek, hogy magyar szót használják, faggatásra, mindenik másképen beszélt el tapasztalatait. A faggató akár polgári, akár katonai személy lett legyen, a szemlyre vonatkozó előkérdéseken túl, melyek a nevet, az állást, a kort, a vallást és a családi állapotot tudakolták rendesen azt kérdezé, hogy „miért van ön itt”. Erre azután kevés ember tudott felelni. Volt, ki boszuságra gerjedve, azt felelte, én csak azért vagyok itt, uram, mert ide hoztak. Más a kérdés látszólagos naivságán elnevette magát, s azt mondta: „Hogy miért vagyok itt, azt inkább én kérdezem az úrtól. Én más nem mondhatok, mint azt, hogy itt vagyok, mert itt vagyok”. „Csupa dacz!” tört ki azután a vizsgáló — „csupa tisztá rebellis dacz, de majd megtanítjuk mi az urakat” stb. stb.

Hiába magyarázta a szegény fogoly, hogy nem daczból ered a tudatlansága, nem daczból nem tud felelni a furcsa kérdésre, hanem tisztán azért nem, mert idézés és minden előleges intés nélkül huzozták el, kit az ágyból, kit az asztalnál vele együtt étkezés családjá köréből, kit a templomból kijövet, kit a piacról, kit a vendéglőből, kit az országról, s voltak, kik csakugyan nem is sejtették, mi juttatta őket ide.

Engem először január 16-án vittek faggatóba. Mikor elhozta hazulról, a kemény tél miatt jó meleg, meggyiszen bésű szörkalpag volt a fejemen. Schmutzer nevű porkoláb kísért be január 5-én. Ugyanő jött most elkísérni a faggatóba. Látnán, hogy a kalpagot fogom, meghökent, s mikor mondtam, hogy ezzel jöttem el hazulról, s más fejtakaróm nincs, azt felelé, akkor kocsin jöttünk s mire a várba értünk, már este volt; de most a déli órákban ilyen kalpagal lehetetlen végig menni a vár utcáin. Pohl Ede nevetett s kölcsön adva sipháját, megoldá a csomót.

Kiérve az utczára, leltem felvidült, mert szép napos délelőtt volt. Kérdésemre, hová megyünk, csak azt felelé, hogy majd meglátja. Többet azután nem is beszéltünk. Tölem balra menve áthaladtunk az egyetemi nyomda, a kamarai épületek, a főtemplom, a városház oldala melletti utczákon, át a díszterem, a főország előtt s betértünk a mostani színház-utczába. Egy tekintélyes épületen akkor e felirat volt: K. K. General-Landes-Commando. Most a IV. hadtest parancsnokságának a székhelye.

Néhány lépesen s folyosón áthaladva benyitottunk egy szobába, s ott azután hivatalosan átadott engem egy ismeretlen, épen nem barátoságos arcu polgári vizsgáló bírónak. Nem sok vizsgáló bíróval lévén életemben dolgom, s ez lévén a legelső, a ki elébe a sors juttatott, nem tudom őt máséhoz hasonlítani, hanem annyit mondhatok, hogy ha minden vizsgáló bíró így fog a tényállás kiderítéséhez mint ez fogott, jaj akkor az igazságnak és kétszeres jaj a vádlottak. Majd leült, majd felugrott, majd kezdte sebes, izgatott léptekkel mérni a szoba hosszát, majd ismét leült, s össze-vissza tette kérdéseit jegyzőkönyv s minden írás nélkül. Mikor kérdésére, hogy miféle viszonyban voltam Kossuth-tal és a honvédelmi bizottsággal, azt felelé, hogy én azokkal semmiféle személyes viszonyban nem voltam s nem is lehettem, azt meré kibőfenteni, hogy „hazudik!”

Ezt retentő nehéz volt lenyelni. Kezem reszkett az indulattól; de visszanyerve higadtságomat, csak annyit mondtam: „Tudja meg az ur, a kiről azt sem tudom kicsoda, csak azt tudom, hogy elébe állítottak mint vizsgáló bíró elé, tudja meg, hogy az a ki beszél, akkor sem tagadna el semmit abból a mit eselekedett, ha életét kellene megváltania; de arra nem kényszeríthet semmi hatalom, hogy olyasmit valljak, a mi egyszerűen alaptalan ráfogás.”

„Ismerjük a bieskei kigyófészket, — tört ki újra vizsgálóm, — kezeink közt vannak a bizonyítékok, hogy ott egyenesen a köztársaságot készülték kikiáltani!”

Erre lehetetlen volt el nem nevetni magamat, mit a vizsgáló ur ismét igen zokon vett s mint ő hívé, erőlyesen rendre akart utasítani. „Nem szükséges felhevülnie, — mondtam, — már tisztában vagyok a helyzettel, s már nem fogok sem nehezeltelni, sem nevetni.”

Kérdésére, felolvastam-e a szószékről a népnek a honvédelmi bizottság múlt évi decz. 22-én kelt körlevelét, igennel feleltem. — „Commentárral olvasta-e?” — „Arra nem volt szükség, de alkalom sem. A körlevél tartalma oly világos volt, hogy fejtegetésre nem szorult, a templom pedig deczember 27-én, a felülnep daczára, csak úgy kongott az ürességtől.”

Másfél órai felelés után, mi közben egyszer az ablakhoz léptem, hogy magamat tájékozzam s csakugyan meg is pillantam a Duna vonalát, — egyszer meg, mikor fel-alá járkált, csatlakozni akartam, de mind a kétszer visszavitt, vége lett az első kihallgatásnak, és Schmutzer porkoláb visszakísért a fogságba.

Kettő felől már volt tudomásom; tudtam, hogy ez a bíró meg nem fog ismerni engem soha, mert el van fogulva, és tudtam, hogy ezt a bírót úgy ismerem a mint van. Azóta ötször mult el hét év, és a milyennek megismertem akkor, olyannak látom most is. Az igaz, hogy már régen nem találkozám vele sehol. Neve ott lappang a bírák sorában; de soha nem említi senki.

Január 23-án és 30-án még elvittek elébe. Jegyzőkönyvet akkor sem vett fel; de láttam, hogy a szoba minden asztala tele van hírlapok csomóival, s most azon bámult, hogy mi módon tudott egy ember pár hónap alatt annyit írni a legkülönfélébb lapok számára.

Mivel irászatlan kulesát elvették s fiókjából mindent, a mi gyanusnak látszott, elvittek, ott találták naplómát is, melynek külön lapján fel voltak jegyezve a lap neve és a küldött cikk czime a postáraadás napjával együtt. Ennek nyomán azután könnyen megtalálták a keresett corpus delictit, s bele kapaszkodtak minden mondatba, s néha egy-egy szóba is.

Mikor másodszer találkoztunk, kevésbé nyers volt, s a többi közt mondá, hogy nála járt

Antal ösém és 10 forintot hagyott az én részemre, a mit át is adott.*

Rendesebben fogta fel azután a tisztét Michl nevű, őrnagy rangu hadbíró, kinek engem átadtak, mivel, ugymond, legtöbb és leglátzóbb cikkekem október 3-ika után jelentek meg. Ez iratta meg velem a már említett felhatalmazást ingóságaim átvételére, annak jeléül, hogy nem tudom hová vitték s mi lett belőle. Ekkor ismét magamra maradtam gondolataimmal, mert a többi fogolytársak közt egyik sem volt arra való, hogy vele bizalmas szót lehetett volna váltani.

Talán lett volna folytatás is, de nem volt rá idő. Április 14-ikének jelentőségét akkor egyikünk sem ismerhette. Ő azonban szeretett engem hírekkel tartani a magyar kormány szorultságáról s a magyar seregek veszteségeiről. Még az utolsó perczben hozta neki valaki a hirt, hogy Kossuth lóháton személyesen vett részt az isaszegi és bieskei csatában s megsebesülvén Gödöllőn fekszik, s mivel ő az egész mozgalomnak a lelke, előre lehet mondani, hogy „finis Hungariae.”

Én természetesen egy szót sem hittem el bizodalmasnak lenni akaró közléseiből, de arra tisztán emlékezem, hogy már ápril 14-én nagy sürgést-forgást láttam és hallottam a General Commando termeiben, lépcsőin és folyosóin. Kétségem sem lehetett benne, hogy málháznak, hogy nyakrafőre mozgósítanak!

Michl őrnagy azelőtt Pécsent volt őrségen, és nem volt magyarfaló. Sőt, midőn a bieskei köztársasági szellemről volt szó, megvallotta, hogy ő is járt Amerikában, mert ő kísért el a lengyeleket, kiket az 1831-ik évi felkelés után Ausztria lefegyvertett és nem akarván őket az orosznak kiadni, annak tudtával elszállított az Egyesült-államok területére. Neki az akkori amerikai élet tetszett, s a hol már egyszer köztársaság van, — ugymond, — hát legyen köztársaság. Svájcz is az. Ott is utazott, ott is jól érezte magát. A bün csak ott kezdődik, ha valaki forradalom utján akarja az országokat veszedelembé dönteni, hogy Ferdinand császár és király helyett egy-egy Kossuthot állítson a közügyek élére! S ilyenkor nagyot nevetett saját bátorsága felett, hogy ilyet csak mondani is merészt!

Pohl Edét is vitték több ízben bíróság elé. Utoljára jan. 30-án. Mikor visszajött, sirva fakadt s rám borult. Ítélet napja volt. Zokogva nyögte ki, hogy őrnagyát halálra ítélték s hihetőleg még ma lövik agyon. Ő maga 8 évi sáncmunkára ítéltetett, azonfölül azt a hirt hozta, hogy Czuczor Gergelyt elítélték hat évi várfogságra vasban. Deltájában azután csakugyan halottunk sortüzet, és később megtudtuk, hogy az őrnagyot, mert tirolit volt, halálra ítélték,

* Mikor azután nagy későn visszatértem a világra, s új életet kezdtem, Antal ösém már el volt temetve, s hagyatékának kezelője, egy dr. Schwach nevű, azelőtt bécsi, akkor pesti ügyvéd, kezembé adta a boldogultnak irományait. Ezek közt volt eredetiben az a felhatalmazás, melyet 1849-ben febr. 13-án kellett volna kiállítanom otthon maradt ingóságaim átvételére, az ingóságok leltára, és számadások a bevételre és kiadásokról. A kiadások rovataiban azután több furcsaságra akadtam. Csak kettőt említek meg. 1849-ben január 20-án N. N. vizsgáló bírónak átadtam fogoly testvérbátyám számára 50 frot. Nyugtát nem adott. — 1851-ben július 28-án Bieskén átutazott N. N. ur azt mondta, hogy kiszabadulván, egész szobára való butorzatot és ágyneműt hagyott Olmitzban fogva ülő testvérbátyámnak, a miért 50 frotot számított fel. Írást nem tudott felmutatni, de előadását igen valószínűvé tudta tenni, s már könyörületből is egy kiszabadult államfogoly iránt megadtam neki az ötven forintot. Nyugtát azonban ettől is hiába követtem!

segédjét ellenben, mert Bajorországból jött, sáncmunkára.

Természetes, hogy valahányszor valamelyikünk visszakérült a faggatóból, apróra elbeszélte tapasztalatait fogolytársainak s találgattuk, hogyan lesz tovább!

Szomorúan, a soha viszont nem látásra váltunk el egymástól, mikor Pohl Edét kiszóli-tották. Máiց sem tudom hová vitték s mi lett belőle. Ekkor ismét magamra maradtam gondolataimmal, mert a többi fogolytársak közt egyik sem volt arra való, hogy vele bizalmas szót lehetett volna váltani.

DRÁGA LELKEK ...

Drága lelkek, jó barátok
Tán még most is itt volnátok
Szívem, s tűzhelyem körül...
Ha sötéten erre nem jő
Barna szárnyán az a felhő,
Mely derült egemre ül.

Napsugárnál, verőfényben
Meglétek nálam szépen,
Nyájasan mosolygva rám...
Lég megleve illatárál,
Zenge bokrán kis madárdal...
S én örömmel hallgatom...

Zord vihar jött, zúgó szárnya
— Nem is sejtve, nem is várva —
Hajt egemre, fellegett...
Dörög csattog fenn a villám,
Lenn rohanva zúg a hullám,
S tátott szájjal fenyeget...

Nagy sötétben jobbra balra
Keresem, hol mentő karja
Jó barátának, hadd fogom...
Hasztalan! — Nincs senki, senki...
Csak a jó Isten ha ment ki,
Űr ő felhőn, és habon...

S im felém nyúl Isten karja,
Villám-fényvel megmutatja
Útam! — s gúnyos arczotok...
Ekkor láttam, hogy az Isten
Jóságá mint fénylik itt lenn...
S a pokol mint vigyorog.

Istenem! légy áldva érte
Fényed útam! hogy kísérté,
És karod hogy felfogott...
Drága lelkek, jó barátok,
Köszönöm hogy elhagytátok...
Ám legyetek boldogok.

DÖMÉNY JÓZSEF.

ADALÉKOK A CZIMEK TÖRTÉNETÉHEZ.

Mikor a képviselőházban nemrég szóba került a czimkorság betegsége, mely a magyar társadalom testén oly ijesztő módon kezd elhaporozni, tán nem lett volna időszerűtlen egy általános czim-adott hozni javaslatba s ily módon oly palliatív szerrel gondoskodni, mely az orvoslás czéljál kitűzött baj enyhítésével egyszerűen az államháztartásbevételeit is gyarapította volna. Nincs erkölcsifogyatkozás, mely minden idővel s minden nemzettel annyira közös lett volna, mint a czimek hajhászása. Kantnak valóságga csak félig volt igaza, midőn minden európai nemzet hibáit felsorolva s Angliát a különözésegek, Franciaországot a divat, Olasz-hont a pompa, Spanyolországot az ösök hazájának nevezve, Németországnak tartotta fenn a czimek kiváltságát. Nem tekintve azt, hogy Magyarországot sem lett volna szabad e kategóriából kifelelnie, tudhatta, hogy már Horác kimondotta volt: „mundus titulus tintillat”, s hogy a czimek, kitüntetések iránti rajongásban többé-kevésbé az egész világ részes.

Egy ennyire közös gyarlóságnak kétségen kívül mélyebb lélektani okkal kell bírnia, és ez okot meg is kapjuk, ha a népek történetét köze-

leből veszszük szemügyre. Eredetileg a czimek nem egyebek voltak, mint az istenség, általában a tekintély s ennek következtében a magasabb kor iránti köteles tiszteletnek is természetsszerű kifolyásai. Épen ezért a legreggibb és legősibb czimek nem is mászonban, mint az öreg korból vannak véve. A zsidók öregeknek, véneknek neveztek előjárókat; az arab „sejk” czim is öreget jelent, a görögöknek is megvoltak a magok „gerontes”-eik, viszont a rómaiaknak is senatoraik, a germánoknak „graue”-ik, a francziáknak „seigneur”-jeik, a lengyeleknek „sztarosztá”-ik, a mely kifejezések egy vagy más értelemben mind az öreg korra vonatkoznak. Még a kollégiumi rendszerben is átörököltük máig a „senior” intézményét, habár e hivatalt épen nem ősz, vagy kopasz fejek viselik.

Hogy azonban a czimek mindenkiféle az istenség iránti hódolatnak voltak kifejezői, azt leginkább tanusítja az a körülmény, hogy minél közelebb áll egy nép vallási felfogása szerint az uralkodó az istenséghez, azaz minél korlátlanabb és önkényesebb hatalmu, czimeit is annál pöffeszkedőbbben és fenköltebben hangszal. A kínai császár például tulajvalévolg az „ég fia”, a „menyinyei birodalom uralkodója”, s e czimekre egyik vazallusának sem szabad igényt tartani. Ava királya magát a „huszonnyeg fehér napernyő királyának” nevezi, melyek az ég fia ajándékai voltak, s alattvalói egyikének sem szabad fehér napernyőt hordania. A birmai király főczime így hangzik: „Ura a fehér elefántoknak és a föld minden elefántjának.” Tudniillik az istenség elefánton jött a földre, s a fehér elefánt bírása biztosítja az uralmat. Ugyane szultán még mint különös vallási főnök e czimet viseli: „Ur, a ki egy uralkodó mind a tíz kötelességet megtartja”, s e kötelességek: jótékony-ság, mindennapi imádság, könyörületesség, csak a tized beszedése, igazságosság, büntetés harag nélkül, türelmesség, mint a földé, mely minden teremtményt elhord hátán, okos tisztviselők alkalmazása, jó tanácsok meghallgatása, és minden büszkeség kerülése.

Az „igazság pajzsa” czim még a persa sáhnál is előfordul. Egyiptom fáraóinál hasonló nézetekre akadunk. Memfisi trónjaikon ülve így hagyták szólítani magokat: „Világító nap, erős bika, koronák ura, népek bírája, életosztó, ki Egyiptomot szárnyaival fedi be, győzelem fala, nap fia, tiszta lelkek megvilágítója.”

Ezzel a felfogással a Koránban is találkozunk. A kelet királyai mindannyian a „nap fiai, a hold nagybátyjai, királyok királyai, uraiminden aranyának, s a 190 csorbájú kardnak, melyek a sáttánnal való harcából erednek, urai a törnek, mely zugolódik, ha a hüvelyben hagyják, urai az erdőnek, a datolyának, mely oly régi, mint a teremtés, urai a bivalynak, melynek szarvai tíz lányira állnak el egymástól, a legyőzhetlen kakasnak, a lónak, mely mindent felülmul, a dobnak, mely égre perog fel, a kókuszának, melyet senki sem mész meg.” Sőt a nagy szultán, a padisa, e mellett még: „ura az édes viznek, a levegőnek és a felhőknek, egyik szeme hasonló a naphoz, a másik a holdhoz, lehelete olyan, mint az ég szelid fuvallata, s jóillatubb a tömjénnél; orlyukai ambrá- és pézma-illatuk; bőre a gyémánt fényében tündökl. Minden a mi a szultáné, aranyból van, a mit hall, arany fülékhez jut, a ki őt látja, arany lábaihoz esik; a rózsaszín illatai tetszenek arany orrának; adóit és zsákmányait vékaszámra veszi be aranyban.”

Tiggo Saib egy követe a szultánt, kihez küldve volt a teleholdhoz hasonlított, urát ellenben csak az újhaldhoz, és — elérte célját. E czimek miatt bevádolták fejedelménél, de a ravasz diplomata ki tudta vágni magát. „A telehold, mondá, nem enged nagyobb fényt és terjedelmet, de uramnak jelképe az újhald.”

A keleti udvarokból e tulzó magasztalások Bizanczban is áptálatlaldódtak, s itt annyival dagályosabbak lettek, minél inkább fogyott a birodalom hatalma és nagysága. Már Gratian, II. Valentinian, II. Theodosius rendeleteiben halljuk ezt: „Istenségünk atyja, égi emlékezetű Gratian rendeli... s a ki e parancsokat megszegi, az isten fenségét sérti meg.” Justinus császár pláne „mi örökkevalóságunk”-nak nevezte magát. A mint a keleti szultánok aranyban, úgy dúsultak Bizancz koronás theologusai biborbán. — Biborpalástban és biborczipőkben jártak, sőt bibortintát használtak. Csak terdelpel-

lehetett isteni valójukhoz közeledni. II. Basilus, mikor a bagdádi kalifa küldöttje határozottan vonakodott a trón előtt térdre vetni magát, szándékosan oly alacsonyra készíttette a teremajtókat, hogy csak csuszva lehetett bejutni. A ravasz arab azonban lefőzte, mert hátrafelé csuszott be, s aztán fölegyenesedve állott eléje.

A nyugot, a maga józanabb jellegével, természetesen elvetette ezeket a tulzasokat és megalázószertartászerüéseket. Nagy Károly például meglegedett az egyszerű „császár” titulussal, mely a „Caesar” személynévből idomult át. Nemsokára azonban a „caesar augustus” római fogalma is „semper augustus”-sá fokozódott s mint ilyen a császár egyszersmind „caput temporale fidelium” — a kereszténység idői feje volt, melynek egyházi feje, a pápa, minden czimek legszerényebbikét: „servus servorum dei” („isten szolgáinak szolgálója”) — viselte. Az e korbéli czimek természetéből általán azt látjuk, hogy azok, az egyház akkori nagy hatalma mellett, tulnyomólag az illető fejedelmeknek az egyházzal való közel viszonya megvilágítására szolgálának. Így neveztek magokat a franczia királyok Barbarossa idejében „rex christianissimus”-nak, a spanyol királyok „katholikus felségeknek”. E czimet a pápa 1491-ben adta Ferdinand és Izabellának, mikor az utolsó mór királyságot, Granadát visszahódították. A „fenség” szó csak V. Károly óta jelöli a német császárokat is, addig csak „császári kegyelmséged” voltak. Portugal királya a „leghűbb” („rex fidelissimus”) czimet viselte, melyet XIV. Benedek pápa 1758-ban adott V. Jánosnak. VIII. Henrik, a hét szentségnek Luther ellen való védelmezéseért a pápától „defensor fidei” („a hit védője”) czimet kapta, melyet Anglia uralkodói még most is, és pénzeiken is kitüntetnek. A mi uralkodónk czimében az „apostoli felség” megjelölés a magyar királyoktól ered, s azt tulajvalévolg I. István nyerte a pápától. Vége a lengyel király is „rex orthodoxus” („igazhívó király”) czimet viselt, s e czimet ujabban az orosz czár is fölvette.

A spanyol etikett üres formassága teremtette meg az udvari méltóságok ma divatozó hangzatos, de jelentőség nélküli czimezéseit a fejedelmek udvartartásában, a főajtónállókat, főudvarmestereket, fővadász-, főkonyha- és főistálló mestereket. Az uralkodók sohasem adják föl egészen elvesztett vagy elévült jogaikat, s a mint a genuai és velencei dogék még mindig Korzika, Cyprus és Dalmácia királyainak czimeztették magokat e tartományaik elvesztése után is, úgy ragaszkodnak az osztrák, német, spanyol és olasz uralkodók is a „jeruzsálemi király” czimhez, s az angol királyok a „francia király” czimhez, a mely formasságban nem rejlik egyéb, mint egy hallgatolagos igény fenntartása bizonyos lényeghez, a pápák példájára, kik szintén minden elvesztett püspökséget egy kivetevés által in partibus (infidelium) tartottak függőben.

Nincs példa nélkül az sem, hogy magát az isteni hatalmat földi ranggal és czimmel ruházták föl, például az Údvözítőnél és Mária-nál, csak ugy, mintha az isteni tekintélynek is világi fény és csillogás lett volna forrása. Így beszél Gross-Hoffinger II. József történetében egy 1785-ben a cilli-i kerületben talált czimer-tábláról, melyen Krisztus szenvedései a következő ajánlat kíséretében voltak feltüntetve.

„A leghatalmasabb, legszentebb és leggyőzhetlenebb urnak, urunk Jézus Krisztusnak, az égi seregek öröktől fogva megkoronázott császáranak, a föld választott halhatatlan királyának, a szent római birodalom egyetlen főpapjának, a lelkek püspökének, az igazság fejedelmének, az erény főhercegének, betlehemi hercegnek és Galilea urának, jeruzsálemi grófnak és nazarethi bárónak, a pokol kapuja lovagjának, a szentség, üdvösség és igazságosság urának, az árvák és özvegyek ápolójának, élők és halottak bírájának, legszentebb urunknak és legkegyelmesebben leereszkedő Megvilátlónknak.”

Máriának következő dedikációját nem is oly rég, csak 1810-ből veszszük egy orvos könyvének előlapjáról:

„A legszentebb, leghatalmasabb és leggyőzhetlenebb fejedelmeknek és asszonyoknak, szent Mária asszonynak, koronás császármőnek, a szent birodalom nagy uralkodónőjének, Izrael született királynőjének, Jüda herceg-asszonyának, stb.” És aláírva: „Szűzi császári királyi felsé-

gednek leghódolabb, legalázatosabb, és legméltatlanabb szolgálcskaja.

Legkevesebb fontossággal bír a czimek hangzatosága mellett az, hogy van-e mögöttük megfelelő lényeg is. Napoleon két kézzel osztogatta tábornokainak a hercegi és fejedelmi czimeket oly helységekről és tartományokról, melyekkel azok nem is bírtak. Ugyanezt az eljárást követték a pápák is. Egy lengyel király száműzte egyszer valamelyik titkárát, a miért időnyerés végett a király teljes cziméből egy-két tartományt elhagyott. A Svéd- és Lengyelország közötti békeszerződésekben határozottan meg lón állapítva, hogy a királyok plenus titulusa után három et caetera teendő, s egy német város folyamodványát csak azért utasították el, mert három helyett csak két et caetera-t használt.

Legközelebb állottak a földi istenekhez minden időben czim dolgában a papok, de a kiknek a tisztelendő, fő- és nagyon tisztelendő, továbbá a latin költők Jupitert illető megszólításából eredő serenissimus czimeken kívül, egyéb czimeik nagyobb része csak a vi-

czim minden igényt kielégít. Amde nem épen úgy van. A német mintára meghonosított egyetemeken ezen kívül még a czimek egész sorát léptették életbe, minők a nobilis, praenobilis, illustris, perillustris, vagy legalább celeberrimus doctissimusque. Mi több, a doctor czimhez is adott a renaissance kora bizonyos epitheton ornans-okat. Így nevezetett Aquinoi Tamás szemlélődő böles szellemeért: doctor angelicus-nak, ellenfele, az angol Duns Scotus ellenben éles észéért doctor subtilis-nak. Gerson, a Kempis Tamás állítólagos szerzője, doctor christianissimus czimet viselt, clair-veauxi Bernát pedig ékes írásaért mellifluus (méztől csepegő) melléknevet. Verulami Bacot roppant tudományaért doctor mirabilis névvel tisztelték meg, szent Bonaventurát pedig a doctor seraphicus-sal, mig tanára, Halesi Sándor ellenállhatlan logikájával a doctor irrefragabilis czimet vívta ki. Az extaticus előnévre két vita-theologus, Lewis Dénes és Russbroch János tartott igényt, mindkettő iratainak misztikus tartalmáért s rajongó kedélyükért, ellenben egyedül viselte a kölni Tauler János a leg-

herceg patkányfogójának nemcsak a fővadászmesteri rangot adományozta, de nemességgel is fölruházta, czimerül fehér mezőben fekete patkányt s a sisak fölött két patkányfarkot adva. Volt egy idő, midőn Németországon, a XVIII-dik század elején, a czimkorsó a legmerevebb bürokratizmussal karöltve terjesztette mérélyeit, s a legkisebb hivatalnok pedáns pöffeszkedéssel takarozott csodálatos hangzású rőfös titulusaiba. Procuratorok, assessorok, assistensek, accessisták, solli istások, a hivatali rangfokozat létráján czifrábnál czifrább czimekben vetélkedtek egymással, s épen nem tréfa a következő rőfös czimzés sem: Reichskammergerichtsvisitationssupernumeraraccessista. Csoda-e aztán, ha ma a ház-mester házfelügyelői, a hordár bérszolgái czimre aspirál s az orgonataposó is határozottan ragaszkodik ahhoz, hogy legalább is calcansnak vagy cooperatornak neveztesse?

Nemcsak szellemében, de nyelvében is legdemokratább e tekintetben a francia, s mondat-szerkezetében találozón fedi föl az oly bürokratikus kitételek neveléséges oldalait, a milyenek

AZ ANGOLOK SZUDÁNBAN. — AZ ABU-HALFAI FORRÁSOKNÁL.

lági rangkülönbségek terminológiájából van kölcsönözve. Kivétel az eminenciája czim, mely azonban kizárólag csak a bibornokot illeti meg. Régebbi czimzéseinket, a tekintetes, vitézlő, nemes, nemzeti, nagyságos, méltóságos, nagyméltóságos és kegyelmes bő változatát, melyekhez majd még a semmit mondó t. cz., s a régebbi tudós-világból a spectabilis, magister, magnificoentius, celebritas is járul, igaz, hogy ma egyöntetűbbre nyivallta a demokrácia, de főfelé. Az excellenciád eredetileg csupán az uralkodóház tagjait illette, de később átment a hercegekre és grófokra s majd a miniszterekre, belső titkos tanácsosokra is.

Csak az uralkodó hercegeket illette és illeti ma is a fenség czim, s ehhez járul még a kegyelmes és magasságod is (celsissimus és elementissimus). Legtulzódó hyperbola e tekintetben ez a paduai sirirat 1708-ból:

Sereniss. Ferdinandi Caroli Gonzaga

Ducis Mantuae

Clementissima Viscera!

(Gonzaga Károly Ferdinánd, Mantua hercege legkegyelmesebb tetemei.)

A tudós-világban látszólag a szerény doctor

büszkébb czimet: doctor sublimis et illuminatus.

Mindenütt azonban főként az udvari élet az, amely a czimbaházasnak kedvez, s eladósodott souverainek nem egyszer használták fel a czimek adományozását saját megürült pénztáruk megtöltésére. Ekkép üzérkedtek a duodez német fejedelemségek az azóta Németországon oly lábra kapott udvari és titkos tanácsosi méltóságok osztogatásával. De nálunk is elkelve ma már az, a mit Nagy Frigyes választott annak idején egy titkos tanácsossáért folyamodónak: «Hát nem bánom, legyen tanácsos, de maradjon is aztán ez titok közöttünk.» Különbség valóban alig is van a között, ha valaki kamarás kulcsára büszke, meg a római között, ki magát önézzettel nevezi «pápai szobaspeprőnek» (scopator e), vagy a hindu között, ki valamely nábob «pipahordozójának» czimet viseli.

A czimvadászat kinővesei sorában a komikum hatásos elemével tűnnek ki az udvari szálítók. Ilyen praedikátumok: 5 nagybritanniai felsége poloska-irtója, 6 királyi felsége udvari kártyagyáros, udvari fénymázkészítője épen nem tartoznak a regék körébe. Egy Leiningen

Németországon és Angliában a szokásos császári vagy királyi jelzőnél még ma is divatosak. Így tette neveltségessé a cs. büntetőbíró a conseiller des crimes de son Altesse imperiale -lal, a legfőbb ítélőszéki bírót a conseiller du dernier jugement-nal, a leibarz kifejezést a mède-cin du ventre-nal s a kir. fegyencfelügyelőt a directeur des filous de sa Majesté-val. Hasonló ezekhez az a levél, melyet Bruce tábornok, kit II. Katalin a dögvész terjedése elleni intézkedések foganatosítására Moszkvába küldött, így fölirattal kapott: «a son Excellence, général Bruce, directeur de la peste imperiale.» (Értsd: Bruce tábornok, császári dögvészvizsgáló urnak.)

EGYVELEG.

A leggyeszertűbb villamgép egy negyedét alakú papírlap. Kályhán vagy lámpánál megmelegítve fénymáz asztal a tesszük ezt, s száraz kézzel nehányszor megsimítjuk. Ha most a lapot egyik szögleténél fogva felemeljük, az ellenállásról megérezzük a villamos vonást az asztal és papír között. Ha a kéz szárazsága elegendő s a papír jól megmelegedett, a papír teljes elvonásakor fénytűneményt is láthatunk.

AZ ABU-HALFAI ÉS GAKDULI FORRÁSOKNAL.

Ismét Szudán sivatagjaira vezetjük olvasóinkat, arra a harcmezőre, mely Gordon pasa szerencsétlen halála által oly nevezetessé vált. A most legelőbbre nyomult tábornok mutatjuk be Abu-Halfánál, nem messze attól a helytől, hol a januári csaták alatt oly sok angol lelte halálát. Ma is fegyverben kell állaniok csaknem folytonosan, a szomszéd Metammeh mellett ott vannak a máhdi fanatikus seregei s azok száma jelentékeny. Wolseley tábornok ugyan ujában ismét megerősítette a Gubat és Abu-Halfa körül táborozó angol csapatot, de még most is csak 97 tiszt és alig 2300 katona van itt, mely szám alig elég a folyvást kalandozó arabok rendben tartására. S maga a csapat vezére, sir Herbert Stewart tábornok súlyos sebeiben meghalt s kivüle 75 sebesült vagy beteg katona van még. Midőn február 13-án Gubatból ide Abu-Halfa forrásaihoz jöttek, a sebesülteket szállító csapatokat egy ellenséges tömeg támadta meg, mely

forróság, melynek e vidéken többé már nem bányászto, hanem embergyilkoló hatását magok a benszülöttek is oly nagyon érzik.

Valóban az éghajlati bajok miatt nagy dolgok az ősz kezdetéig alig történhetnek Szudánban. Addig az erődítési munkálatok folynak. Angliából ujában 11,126 főre menő csapatokat mozgósítottak, melyhez még egy pár ezer indiai benszülött s az olasz segédsapatok jönnek. Ezek főhadiszállása Szudánban, honnan rögtönzendő vasut segítségével akarják őket Berberbe szállítani. Jelenleg azonban Szudán környékét még ellenség lepi el s habár az angolok az utóbbi napokban is fényes diadalt vívtak ki itt, sok víz le fog folyni a Niluson, mig a tervezett nagy hadművelet megkezdődik. Jelenleg még csak a készülődéseknél vannak. London egyik külvárosában, Pimlicoban az állami katonai ruhagyárban ezeröttszáz pár kéz dolgozik a szudáni új katonai ruhák elkészítésén.

Abu-Halfánál addig ott marad a kis számú angol előrs-csapat, küzdve az éghajlat s talán

hatolni a felső forrásokhoz, hol jobb vizet találtak volna. Ez egyszerű kép a maga természetességében elég világos magyarázata annak, mily nagy küzdelmek s nehézségek közt megy végbe az európai hadsereg keresztülvonulása a sivatagon.

EGY EST AZ ORSZÁGOS TANITÓNŐKÉPZŐ INTÉZETBEN.

Lehulltak már az utolsó ácsolt burkolatok, melyek alatt a sugárut kiépítési munkája folyt, s impozáns pompája egész díszében emelkedik ki a főváros legujabb, legnagyobb szerű alkotása. Ott terül el a hatalmas ut, mint egy igéző kilővöllő sugár a magyar főváros tündöklő koronájából; hosszú lámpasora belehasít fényével a városligt elhagyatott fájnak homályába s tarka képek változata izgatja és köti le szünetlenül a figyelmet. Merész ellentétek, a minőket csak az élet bír kigondolni, árny és fény, nyomor és

AZ ANGOLOK SZUDÁNBAN. — AZ ABU-HALFAI FORRÁSOKNÁL.

ágyukat, más hadiszereket szállított Khartumból Metammeh felé. Másfél óráig tartott a csatározás, mig végre az ellenség egy újabb tevéshuzsár csapat megerkezésekor visszavonult. Ily csatározások gyakran történnek még s mindamellett a kis seregnek itt, Abu-Halfa forrásainál kell maradnia, talán egész őszig, mig az angol hadsereg jelenleg szétszakadva levő erői egyesülve s új erőkké gyarapítva, a döntő hadjáratot megkezdhetik.

Jelenleg Wolseley hadseregéből, mely ma az angolok számítása szerint még 450 tisztet és 9600 katonát tesz, az Abu-Halfa mellett levő részen kívül a legtöbb azon csapatnál van, mely Kortiból a Nilus mentén indult el Berber felé Earle tábornok vezetés alatt, ki azonban azóta egy csatában elesett. E csapatban van 115 tiszt s közel 3000 ember. Kortiban, a főhadiszálláson, hol maga a főhadvezér is tartózkodik, van 82 tiszt és 1500 katona, s 40 tiszt és 2000 ember egyes fontos pontokon maradt a Nilus mellett, hogy az összeköttetést Egyiptommal biztosítsa. Így megoszolva valóban képtelen az angol hadsereg nagyobb tevékenységet kifejteni s még képtelenebbé teszi a már napról-napra növekvő

az élelmezés nehézségeivel s körülveve ellenséges indulatu benszülöttekkel. Bizony nem irigylésre méltó állapot!

Ugyancsak eredeti angol rajz után még azt a jelenetet mutatjuk: e olvasóinknak, midőn a Kortiból a szorongatott Gordon pasa segítségére Khartum felé indult angol csapatok a nagy Bahuda-sivatagon Gakdul forrásaihoz megerkeztek. E hely csaknem fele utján fekszik a Korté és Shendy közötti távolságnak; egészen kopár sziklás talaj, hol a fájnak nyomait is alig lehet látni, azonban a sivatagban megbecsülhetlen nagy előnye van: két forrása. Az egyik a hegy alján fekszik, nagy terjedelmű, de inkább mocsáros jellegű, mig a másik, melyhez a sziklák közötti kanyargós utakon lehet eljutni, sokkal kisebb, de tisztább vizű. Január 2-án érkeztek ide az angol csapatok, kétszáz angol mérföldnyi s öt napig tartó gyaloglás után, mely idő alatt naponként alig kaptak két pint vizet s a kétezer volt, mely őket elkísérte, épen semmivel sem volt képes szomját oltani. Nemcsoda, ha az eltikkadt és kifáradt harezosok még a képünkön ábrázolt mocsáros alsó forrásokat is nagy örömmel üdvözölték s nem siettek fel-

dúsgazdagság, nélkülözés és csillogás, erény és bűn, egy esettel odavetve, egy rámba kerítve.

Fényes virágkereskedések kirakataiban sőt tibolyapárnákon meg-megvillannak a szétszört fehér kameliák, halvány hideg arcukkal mint egy odahavazva. Itt-ott rezeg még rajtuk a harmatgyöngy, melyet a kész csokorra lágyan hintett rá a kötöző kezek gyöngéd gondja. Szin színhez simul, pirulva pompáz a díszes rózsák, nefejezesek, szegfűk mosolyogva kandikálnak elő a hanyagul heverő manchetták kaczer fehér csipkéje alól, s a természet egyszerű báját a művészet finom fogásai emelik és fokozzák bennök csodálatot keltő tökélyre.

Az élettelen virágok látványát azonban élő és mozgó virágok váltják fel a széles aszfalt-ut mentében. Virágok, mint amazok, üdék, ártatlanok és illatozó, bimbó-arcuknak gyermekiesen pajkos mosolyával, de előbbek, erőzöbök azoknál s kevésbé mulandók a hideg ősz metsző fuvalatára, vagy a táncztermek hevénék hervasztó, fojtó perzselésére. Kettesével mennek jól zárt, fegyelmezett sorokban, mint a nyírt rózsabokor ágai, fokonként magasodó arányban; elől a piczinyek, a tudomány legalapvetőbb

ágainak képviselői, majd a nagyobbak s még nagyobbak, fokoztatva komolyodó arcaival, s a női méltóság büszkébb rátartásával. De mindeneken ugyanaz az egyenruha, némileg megzavarva sötét színezetével s ridg szabásával az ifjonti báj amaz összhangját, mely a kedves vonásokról sugárzik elő. Kis, fekete capuchon, kapuczinusi módra vetve a fej fölé, fekete, csuhaszerű, egyszerű szőrruha — az ember azt hinné, hogy Tannhäuser lovagjainak Rómába zárandókló sergét látja maga előtt, holott mi vezekelni való volna e gonddal ápolat gyermekszivekben, melyeknek melegházába alig hatolhatott még be a tapasztalat gyilkos levegője!

A magyarzat nem soká késik: hiszen a sugáruton vagyunk s a büszkén elvonuló paloták arisztokratikus homlokzatai eszünkbe juttatják az ország egyik nevezetességét, a sugáruti tanítónőképző intézetet. Nem is szükség soká haboznunk azon, hogy belépünk-e a tárva-nyitva álló kapun, hiszen az intézet igazgató-nője, Zírzen Janka, kinek hagyományos előzeneysége s lekötőlező modora végtelen sokat tett arra, hogy e Trefort miniszter által is oly szeretve kényeztetett intézménye hazai tanügyünknek, méltó népszerűségnek hírébe jusson. Minő rend, tisztaság rücsüt! Azé a végtelen finom és gyöngéd gondozásé, mely első pillanatra csaknem fényűzést sejtet ott, a hol csak egy egyszerű házias csín bája van érvényre emelve, s mely szinte-szinte elhítheti, hogy a rendező, a tisztító, a rakosgató nőnek még ujja hegyében is kell, hogy egy darabka szive legyen. Mert a nőre vall itt minden: az ablakoknak homálytalan átátszósága, melyhez nem tapad egy föltnyi lehellet, a lepesők tükörszósága, melyekről alig tennők fel, hogy angyal lábaknál egyéb is értheti; a ragyogó butorok, szőnyegek, edények és minden háztartási tárgy. És e mellett ki nem tudná, hogy ez intézet oly gőcz, honnan a honleányi szellem sugari a haza minden nőpolgárára kihathat?

Mindamellett ezuttal nem a komoly tanulmányok esernője tárul fel a kivánsian érdeklődő előtt; a ki ily szempontból akarja figyelme tárgyává tenni az intézetet, az jól teszi, ha mások kopogtat be. Ma a bucsuzó Karnevál hercege jelentette be látogatását, az ő fogadásával vannak elfoglalva az intéző körök. A komoly, hideg tanteremből zene hangjai csalják be az ácsorgó látogatót, s a mások oly szorgos dologtól pezsgő munkaterem asztalai ezuttal lakomára terítve, tele a legcsiklandoztatóbb czu. orsüteményekkel, melyekre a kémlélődő gyermekszemek lopva és sovánra tekintenek.

A gyakorló-is óla belakói számára rendezett gyermek-bálok, illetőleg tézfizikák rendes alkotó részét teszik a fővárosi farsangi programjának, de természetesen éppen nem zárják ki a nagyobknak sem közreműködését, a kik a kicsinyek hozzártatózóiból, a tanítónőkből és vendégekből telnek ki. A hosszú, keskeny terebben, mely láthatólag pillanat alatt lett a tánc czéljaira átalakítva, csak egy selyem-kordon vonja ki a határt köztük és a tánczó gyermekszereget közt, a mely demarcationális vonal azonban a mulatság hevében nagyon is gyöngének bizonyul s alighanem határkiigazítási kezdemények fölvetésére ad alkalmat a felnőttek részéről is. Campilli mester egy hadvezer büszke méltóságával foglal állást fekete ruhában, fekete Henri quatre-jában az ugrándozó s fehérbe öltözött gyermekszereget közepette, melynél egy a kar körül kötött szalag jelzi „more patrio” a hiányzó erősebb nemet. A kerítő utolsó ütemei alig hangzanak el, már a fardhatatlan koreográf azzal lepi meg közönségét, hogy a „Satanella” balletjének egy részletét adhatja elő csupa 10—14 éves dilettánsok által, s a kicsinyek oly „chico”-kel, oly természetes gráciával felelnek meg föladatuknak, hogy operánk legszigorubb itéletű látogatóit lefegyverezhetnének produkcióikkal. Körbe állva, meg újra szétválva fogognak, akkora csokrokat forgatva kezeikben, mint egész fejesejük. Egy pillanat, s a kézben tartott csokrok koszorút képeznek, melyből a lánykák mosolygó tündérek gyánánt kaudikálnak elő. Majd ritmikusk mozgással bomlik fel az élő koszorú, de csak azért, hogy újabb koszorúnak adjon helyet. A nézők élénk tetszés-zajban törnek ki s ime egyszerre a csokrok betűkké válnak, a betűk szavakká, a szavak mondattá tömörülnek egy vezénylésre, a legjobban átértett s legzíveltebb szavakkal kísért

ovációt tolmácsolva a ház urnőjének, a tanítónője igazi anyai gondosságu vezetőjének, Zírzen Jankának.

Most pillanat alatt kiürül a tánczerem s mindenki siet a munkaterembe, hol a terített asztalok már rég óta ingerlik a kicsinyek nyughatatlan étvágyát. Pusztító ostrom alá fognak mindent, s a tortákat, süteményeket, cukrokat pár pillanat alatt fogyasztják el. A nagyok e közben a zeneteremben foglalnak helyet, hol az orgona és zongora melodikus hangjait ez alkalommal tányérok és villák prózáiból, de nem kevésbé vidító csörgése váltja fel. Az áldás ezuttal nem a magasból, de a mélyből jön, már tudniillik a földszinti konyha-helyiségekből, honnan elevátor emeli föl a legizesebb falatokat, valódi deus ex machina módjára.

De lát mi a menu legművésziőbb összeállítását is ahhoz a kiszolgáláshoz képest, a mely a konyha eme remekeit közvetíti? Királyok, fejedelmek dícselkedhetnek cifra ruhákba bujt, kiborított lakáikkal, hanem olyan felszolgálásban azért távolról sincs részök, mint a milyen itt rajongja körül a letelepült vendégsereget. Hiszen könnyű volt a görög isteneknek ráfogni, hogy nektárt isznak és ambróziát esznek, mikor olyan gömbölyű karu Hebe szolgált nekik, a kinek már tekintete is mámorossá tette pajkos képzeletétől pezsgő halhatatlan fejüket. De nekik csak egy Hebéjük volt, holott itt nem egy, hanem tizenkét tucizat is igyekszik egymást felülmúlni előzenésében. Serdülő papnői a tudományoknak, komoly tartású paedagógák, a kik a leendő házínő legfontosabb kötelemében gyakorolják magokat. Igaza volt egyik jelen volt költőnknek, ki e meghálálhatatlan szolgálókat akarván szóval meghálálni, beismerte, hogy ez lehetetlen, s hogy ezt legelőbb csak másik minőségében, mint pap tehetné.

A gyermekkedély az öröm e légkörében megnyílik önkénytelen is a hála, a szeretet sugarainak. Milyen kifogyhatatlan ragaszkodással zajongják körül szép néniükéiket, a Jolan és Pirokska, az Irén és Bella, az Elma és Mari néni, kiknek még magoknak is vezetőkre szorult kezeikkel oly biztosan vezetik őket a tudományok ama labirintusában, melyből a modern magyar házínő és honleány fog egykor kikerülni. Mert míg az igazi lady-es tartású miss James nemcsak formailag tanítja elismerésemellett buzgalommal hazája nyelvét, de azzal együtt az angol nő erkölcsi és modorbeli fölényét is igyekszik átültetni tanítványai szívébe s ugyanily elvek vezetik a francia nyelv szeretetreméltó oktató-nőjét madame Renaud-ot is, addig nem hiányzik más föl a nölképzés gyakorlatibb eszközei közül a háztartástan s a szabászat sem, melynek elsajátítására egy külön varrótérben tanulják a tanítványok mindennemű ruhaszükségleteiknek szabását és megvarrását.

Ma még örömtől, szórakozó mulatságtól zajognak az orsz. tanítónőképző intézet termei s a szigorú kinézésű muza-csarnokok mint egy varázs-útersé látszanak a tréfa és kedélyesség színhelyeivé átalakítva; holnap azonban újra megkezdődik a komoly munka, a vizsgákra való előkészület, s bizony ekkor már a ma tapasztalható elnézés és engedékenység is keményebb szigorúnak ad helyet. Fátyolt vetnek az élet könnyebb, gondatlanabb oldalaira, s átveszi uralmát a köteleesség, szigor, a rendíthetetlen törvény szelleme.

Hja, a ki azt a szép és nehéz hivatást választotta magának, hogy nőnek, és éppen magyar nőnek szülések!....

—h.

EGY FENYEGETŐ ÜSTÖKÖS.

Nemrég olvastuk a távirati tudósítások között, hogy egy amerikai csillagász fölfedezte a visszatérőben levő *Encke* üstökösét. Laikus előtt e hír valószínűleg azt jelentette, hogy az égboltozaton nemsokára fogunk látni egy üstökösöt óriási farkkal. Azonban előre is mondhatjuk, hogy a várakozás nem fog teljesedni, szabad szemmel az üstökösöt egyáltalán lehetetlen lesz észrevenni s még távcsőn át is csak gyöngye gömbölyű kódot mögötte tűnik föl fark nélkül. Mindamellett ez üstökös a legnevezetesebbek közé tartozik, a melyekkel csillagászok valaha foglalkoztak s jelentősége a csillagászat iránt különben közönséges egyéneket is érdekelheti. *Encke* üstököse ugyanis az első csillag, melynél

észlelet és számítások alapján bebizonyult, hogy minden körforgása alkalmával közelebb-közelebb jő a naphoz, s egykor valamikor, ha a viszonyok nem változnak meg, e nagy égi testbe hull. Homlokegyenest ellenkezik ez eredmény a régi tudósok nevezetével, kik a bolygók s más égi testek állapotát változhatatlannak tartották. Változás alá esnek azok is. Eljő az az idő, midőn nemcsak ez az üstökös, de a többi égi testek s a mi földünk is megsemmisül; a minék kezdete volt, annak végének is kell lennie.

Uj látogatása alkalmából tehát méltó, hogy e nevezetes üstökösrel foglalkozzunk.

Épen mivel oly csekély fénye van, csak 1786-ban látták először, akkor is csak két napig s azután eltűnt s irányát sem lehetett megtalálni. 1795-ben ismét visszatért a nap köré s akkor a híres Herschel nővére fedezte föl. Látták továbbá 1805-ben és 1818-ban, de nem tudták, hogy mindezek az üstökösök egy s ugyanaz az égi test. 1818-ban azonban *Encke*, ki akkor a gothai csillagvizsgáló intézetben működött, kiszámította, hogy ez üstökös 1208 nap alatt kerüli meg a napot. Ily rövid időszak üstökös körforgására nézve igen nevezetes volt s *Encke* részletes és pontos számítás által még azt is kimutatta, hogy az előbb említett időkben észlelt üstökösök ezzel ugyanazok voltak s így a számítás hitelességében nem lehetett kételkedni. Az üstökös valóban 1822-ben is visszatért, de ez alkalommal *Encke* már azt a váratlan s rendkívül fontos felismerést tette, hogy az üstökös minden újabb körforgása körülbelül három órával rövidebb, mint az előbbi. Világos volt, hogy itt a mozgás valamely akadályról lehet szó. *Encke* szerint ez csak a világűrben levő aether lehet. *Encke* halála után *Asten*, majd *Baklund* folytatták az üstökösre vonatkozó tanulmányokat s ezek mind megerősítették az elhunyt csillagász állításait, de a mellett kitént, hogy a körforgási idő rövidülése az utóbbi husz év alatt kisebbedett. Ez utóbbi körülmény okát ma sem tudják. Az üstökös ma is olyan, mint ötven évvel ezelőtt volt; észrevehető változás nem történt rajta. De az aetheren kívül más gátló körülményt mind eddig nem voltak képesek találni.

Méltán kérdezhetné valaki, miért nem észlelték az aether e hatását más üstökösökön is? A felelet egyszerű. A körforgási idő rövidülésének pontos kiszámítása végett az üstökösöt legelőbb három alakban kell megvizsgálni. Az *Encke*-féle üstökösön kívül az eset még eddig csak két üstökösön állott be s egyiknél, a *Wincke*-féle üstökösönél, valóban találtak némi nyomokat, melyek körforgásának rövidülésére mutatnak. Bizonyos okokból feltehető, hogy az aether a nap közelében legsűrűbb s így a naphoz közeledő üstökösök különben egyenlő körülmények között mozgásában jobban gátoltatik, mint az, mely a naptól távol fut. Mindazon üstökösök között pedig, melynek körforgása rövid ideig tart, az *Encke*-féle jó legközelebb a naphoz s ez távozki legkevesebb a naptól. Midőn legközelebb van, 7, midőn legtávolabb 84 millió mérföldnyire fekszik bolygó rendszerünk középpontjától, míg a *Wincke*-féle üstökös már 17, s ha legtávolabb van 113 millió mérföldnyire van a naptól. Világos tehát, hogy az *Encke*-féle üstökösnél az aether hatása jobban észlelhető.

Kétségtelen, hogy a parányi aether, mely még itt a nap közelében is csak arra képes, hogy a nap meleg sugarait földünkig hozza, gátló akadályt nem jelentenek s myriárd évek folynak le, mielőtt a gátló akadály hatása folytán a bolygók és üstökösök lezuhanása a napba, tehát megsemmisülésük bekövetkezik. De az eredmény azért bizonyos, sőt nagyon valószínű, hogy már mi is észleltünk analog eseteket. Ha ugyanis — a mi logikailag teljesen igazolt következtetés — a tömérdek álló csillag körül egész sereg sötét bolygó kereng, nagyon valószínű, hogy az azelőtt halvány fényű csillagok hirtelen fellebbre, a mit gyakran észleltek, miként már Newton is gondolta, csak az üstökösöknek a csillagokra hullásából magyarázható meg. Az ily égi tüemények mindenkor rendkívüli katasztrófák tanui, melyek bekövetkezését hatalmas fényfelvilágítások ezer millió mérföld távolságba hirdetik.

Az *Encke* üstökös tehát, inkább mint bármily más égi test, tanúsítást nyújt nekünk az égi testek fejlődési törvényeiről s kimutatja a jövőt, mely egykor bolygó-rendszerünk s ma-

Bellini kötelekeit föloldva.

Az összekötött kezek.

Bellini a székhöz kötözve.

gát az anyaföldet érheti. Elpusztulunk, mert ez végeztünk. A vigasz csak abban áll, hogy e végezet nem egyhamar következik be.

A SPIRITISMUS TITKA.

A „*Vasárnapi Ujság*” közelebbi számai néhány ismeretes bűvész-mutatványról derítették fel a titok fátyolát. Érintve volt ez alkalommal a Davenport-testvérek mutatványa is, melyben az összekötözött bűvészek külön kabinokba zárva, hangszereket szólaltattak meg, s midőn ajtóikat kinyitva, köteleiket érintetlenül találták, szent volt a meggyőződés, hogy a hangszereken csak a szellemek játszhattak. A Davenport-testvérek óta a spiritista médiumok egész táborra használták fel szedelőgeire a kezek összekötözését s ennek látszata alatt a leghihetlenebb dolgokkal kápráztatták a közönség könnyhívőségét.

Néhány év óta azonban a felvilágosultabb körök közreműködése mellett, egymást érték a spiritista szedelőgök leleplezései, s ezekkel kapcsolatban sok oly dolog jött napfényre, a mi egészen más világításban tünteti föl eljárásaik vélt csodaszerűségét.

Mrs. Cornet, ki egy a XVII. században élt angol miszionárius leányát, „*Kate Kings*”-et szokta volt idézni, Sitwell Györgynek sikerült leleplezni, a midőn egy este nyitott rájuk levett ruhájára s azonnal felgyújtatva a lángokat, nyilvánossá tette a csalást. Hasonló sorában részeseültek utjabban Slade, Home, Holmes, Monk és a trónörökösünk segélyével Bécsben leleplezött Bastian. Cumberland gondolatalkalásai, melyeket antispiritista alakban mutatott be a közönségnek, még ma is élénk emlékezetünkben vannak, s tudjuk, hogy az egész az idegek bizonyos finom izgalmanak észlelésén alapszik, mely a gondolt tárgy közelében elárulja magát, s melyet a kísérlettevő médiumának megfogott kezéin észlel.

Semmivel sem csodálatosabb az összekötözött kezeknek kiszabadítása sem, a mint azt utjabban egy Bellini Károly álnév alatt utazó hamburgi kereskedő magyarázó mutatványaiból láthatjuk.

Képeink különböző mozzanatokban tüntetik föl a spiritisták megkötözöttségének és kioldozkodásának processzusát. Az egész dolog leleplezése attól függ, hogy a kísérlettevő megkötözöttség alatt kidagaszsa és tufeszítse izmait, hogy később megereztve azokat, a hurkok is lazábbakká válnak s egy hurk legalább, a kéz felszabadítására, könnyen kioldható legyen. E mellett jártassággal kell bírnia a spiritistának arra is, hogy kezét a kis és hüvelyk-ujj összehúzóval minél kegyesebb szorítsa össze. Ha egy kez kiszabadult köteleikből, a többinek feloldása már gyerekjáték. Ép ez az eljárás a szokásos szába kötésekénél is, a mikor a bűvész a zsák nyílásának egyes hurkait oldozza fel gyakorlati ügyességgel. Hogy az elvégzett mutat-

ványok után a hurkok mégis lepecsételve és érintetleneknek látszanak, azt újra ama rendkívüli ügyességgel lehet csak elérni, melylyel a spiritista bűvész hurkaiba visszabúvik, s a köteleket újra összehozza maga után.

Bellini az egész mutatványt úgy viszi keresztül a mint az képeinken látható. Az első képen látjuk a kísérlettevőnek hátra kötött kezeit, a hurkok csomóira alkalmazott pecsétel, mely valamely jelenlévő pécsejnyomójával van ellátva, kiről föltehető, hogy az előadóval nem ért egyet. Ez megtörténvén, Bellini a székre ül s lábait is a székhöz kötözteti, majd így beállítják egy függőnyvel ellátott nagy szekrénybe. Nemsokára a szekrényből hangszerek, harmonika, trombita, fuvala hangja hallatszik ki, melyeken különféle módon játszanak, sőt egyes tárgyakat a felső szekrény-nyíláson át ki is vetnek a közönség közé. Minde mutatványokat az eddigi spiritisták természetesen felhomályban végezték.

A harmadik kép Bellini kötelekeit föloldozva mutatja, kezében a kezeire alkalmazott kettős hurokkal, mely alól kisiklani a kéznek első dolga, hogy a többi kötelek aztán sorjában föloldhatók legyenek. Ha a kötelek igen erős, akkor a bűvész késével is segít magán, de az elvágott részeket úgy köti újra össze, hogy azok a csomóban eltakarva maradnak.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A világirodalom története, dr. Scherr János némileg átdolgozott munkájának kiadását indította meg a Tettey-féle könyvkiadó hivatal. Az 514 nagy oldalra terjedő első kötet jelent meg most belőle, s tartalmát tessék: az ázsiai népek, egyiptomiak, Hellas és Róma, az ókeresztény, a francia, olasz, spanyol, portugéz és román népek irodalma. Hátra van még egy kötet. Scherr műve tekintélyre emelkedett, sok kiadást megért eddig. Vannak a közismeretkezh szükséges művek, melyeket egyik irodalom szivesen átvesz a másiktól, hogy érzett hiányt töltsenek be velök addig, míg ily munkára eredeti szellem vállalkozik. Scherr könyve is ezek sorozatába jött nálunk. Főlegesen nem is volt lefordítani, mindössze a fordítás lehetne néha-néha simább. Melyekre nem igen hatol: de nem is czélja. Az irodalomtörténeti rész általános tájékozásból áll, s mintegy bevezetője a mutatványoknak, mert minden irodalom bő mutatványokkal van ismertetve, s ekkép a munka voltaképpen nagy anthológia, minden népek költészetének termékből, elkezdve a bibliától. A nagy közönségre éppen ezáltal számíthat. E mutatványok összeállítására Scherr fordítója műfordítással foglalkozó legjobb költőinket vette igénybe. Költők arcképei, s egyéb illusztrációk is vannak a műben, melynek ára 5 forint.

Az Altenberg-féle kodex nagyszabedű kéziratainak szövegét bocsátja közre az erdélyi múzeum-egylet történelemtudományi szakosztálya. Dr. Lindner Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár rendezte sajtó alá kellő gondnal, s ellátta bevezetéssel is. E kodex a 14-ik századból való hátrya-kézirat és Altenberger Tamás szabedű polgármester 1481-ben hozta Szabedűbe, és ott sokáig használták a bíraskodásnál, mint bírói segédforrást. Németországi törvények vannak benne, s a „sváb Landrecht”-nek is egyik legteljesebb példányát őrizte meg. A jogkönyv felső-német (ober-deutsch) nyelven van írva. A jogélet történelmét tanulmányozókra nézve érdekes emlék, s a kolozsvári múzeumegylet és Lindner tanár most lehetővé tették, hogy az érdeklődők könnyen hozzá férhessenek. Ára 4 frt.

Dürer Albert és művészete cím alatt *Divald* Károly műintézetében díszes vállalat indul meg, dr. Szendrői János szerkesztésében. A vállalat czélja a hírneves magyar származású német művész legremekőbb alkotásait összegyűjtogatva, lehető hű másolatokban átadni a közönségnek, a mi annyival is becsesebb, minthogy Dürer képei közül eddig csak nagy kevés ismeretes hazánkban. A vállalat mintegy 120 metszetre terjed, s a kiadott felhíváson levő mutatványok szerint igen sikerülteket várhatni. A szöveget Szendrői írja. Dürer képei egész iv formában, 30 füzetben jelennek meg, minden füzetben öt lap, s egy-egy füzet ára 1 frt 50 kr.

Czuczor Gergely élete és munkái, írta *Koltai* Virgil, megjelent Budapesten Kilián Frigyes könyvkereskedésében. A 232 oldalra terjedő kötet Czuczor életrajzához sok új részletet nyújt; nagyobb része azonban Czuczor irodalmi tevékenységének van szentelve. Mint költőt és nyelvészt egyaránt behatóan méltatja s a többek közt azt hangsúlyozza, hogy nemsokára népköltő, hanem valóssággal nemzeti költő volt. Ára 1 frt.

„Száz politikai és történelmi levél Horvátországáról” című kötetben adja ki *Pesty* Frigyes a lapokban elszórtan megjelent cikkeit. Jeles tudósunk tudvalevőleg a „horvát kérdés” minden részletéhez hozzá szól, s ő volt a, ki a régi vármegyéről is eltűnt várispánuságokról szóló művében legelőször kimutatta, hogy a mai Horvátország nagy részén magyar vármegyék álltak, s hogy Horvátország voltaképpen a tenger mellékén volt és csak lassankint csuszamlott errébb, s a történelmi földrajz nem ismeréséből ruházták rá a Horvátország nevet.

Pesty kötet a következő tárgyakat öleli fel: A magyar nemzetnek Fiuméra való joga; a Dráván túli jogtalanul keletkezett tartományok, és az azokra ruházott énevezések hibás volta; idegen ezimerek bitórlása; a kaposórt részek földrajzi fekvése; a magyar korona-országok fogalma; a Dráván túliak képviselői módja a magyar országgyűlésen; a magyar állam egysége; a zágrábi tartományi gyűlésék keletkezése; a horvát kincstár; a zágrábi püspökség jószágai; a horvát főváros történeti alakulása; a fehér lap, mint a történelmi jogfolytonosság megszakítója; Magyarország területének meghatározása a történelmi határaitól eltekintve; a politikai pártok és

Mammuth Szibériában. Ezelőtt 26 évvel a szibériai Léna torkolatánál teljesen ép mammuthot találtak a hóban. Azóta gondosan őrzik, nehogy úgy járjanak vele, mint a többi mammuthokkal, melyek kiasatván sok ezredéves sirjokból, rögtön elrothadtak. Most azonban az orosz éjszaksarki társaság elhatározta, hogy az óriás állatot kiasatja dr. Bunge vezetés alatt, de a dolog nehezen megy, mert a jakutok nem akarnak a dolgra vállalkozni, babonás tisztelettel lévén elgelye az özvönv elötti állat iránt.

Jótevényi hagyomány. Sápó Lajos kabai ref. tanító közelebb végrendeletet tett, s nem lévén gyermekei, egész vagyonát, a mely mintegy 30.000 fortra rug, népevelési célokra hagyományozta.

Igazítás. A fentebbi közleményből mult heti számunk 133-ik lapján nyomdaihibából csak az utolsó sor jelent meg, a minek ott így nem volt értelme.

A 'Jogtudományi Közlöny' február 27-iki (9-ik) száma a következő tartalommal jelent meg:

A pótbírói törvényjavaslat. I. — A szabaddalmi jog szabályozásának alapelvei. Dr. Dell'Adami Reszó budapesti ügyvéd. — Jogirodalom: Die Gebühren-Ordnung für Rechtsanwälte von 7. Juli 1879. Erläuterung von dr. Fr. Mayer kais. geb. Oberregierungs-rath. Dr. Szekeley Miksa budapesti ügyvéd. — Törvénykezési Szemle: Nyitl kérdések büntető bíróságaink gyakorlatából. Dr. Ules Károly nyug. kir. ügyész, gyakorlati ügyvéd. — A kötelező örökösök eljárási kérdése. — Különlétek. — MELLEKLET: Curiai Határozatok — A magyar kir. pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségű határozatai.

HALALOZÁSOK.

ARANY JÁNOSNÉ temetése február 21-ikén délután ment végbe az akadémia palotájából. Az utolsó szóban volt a díszesen felöltött ravatal; a nagy költő özvegye, egymásra kulcsolt kezekkel nyugodott az érzékporsóban, mely gyönyörű szép koszorúkkal volt elhalmozva. A halott lábainál Arany László koszorúja volt elhelyezve: 'Édes jó anyámnak, gyászoló fia.' A ravatal előtt fektött Arany Lászlóné koszorúja: 'Édes jó anyósának, gyászoló menyje, és Szél Piroksa koszorúja: 'Édes jó nagyanyjának, gyászoló unokája.' Koszorút küldött: Szalonta város 'Tisztelete jeléül' felirattal. A rokonok, a család tisztelői is nagy számmal küldtek koszorúkat. Szalontáról külön küldötték hozta el a koszorút. A gyászoló közönség sorában képviselve voltak az irodalmi és tudományos körök. A miniszterek közül Trefort jelent meg; ott volt Perczel Béla kuriai elnök is. A családhoz közel állók a lakásban gyűltek össze, s onnan kísérték le a koporsót az udvarra. A gyász-ének után Szász Károly ref. püspök megható halotti beszédet mondott, mire ismét karéneket következett, aztán a koporsót a koszorúkkal dusan megrakott négylovas gyászkocsira tették s ezzel megindult a menet a kerepesi temető felé, hol Szász Károly rövid imája után a koporsót Arany Jánosé mellé temették.

DOROSNYAI PÁL, a szabadságharcban huszár százados, Maros-Vásárhelynek volt polgármestere, két ízben képviselője, mint egy febr. 26-án érkezett távirat tudatja, meghalt.

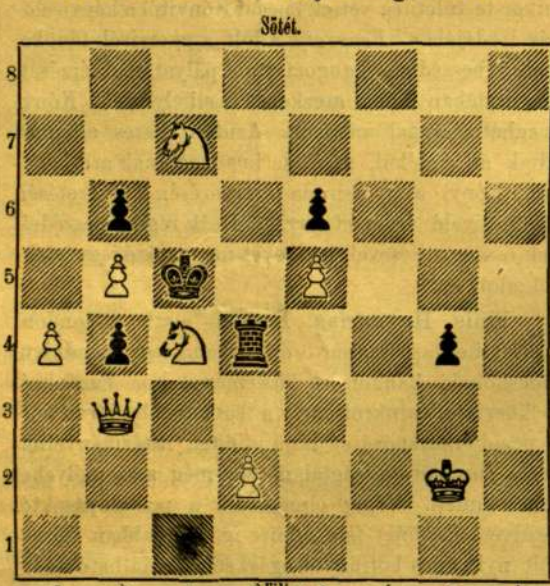
Elhunytak még a közelebbi napok alatt: **MARZIK VIKTOR,** Hevesmegye alispánja, a megyének már a korábbi évtizedekben is derék tisztviselője, 1875—81-ben a tiszai-nánai kerület országgyűlési képviselője s mint ilyen, a függetlenségi párt híve, a hevesmegyei gazdasági egyesületnek tiszteletbeli elnöke, az egri kaszinó elnöke, tisztelt férfit, 60 éves korában, Egerben. — **DR. KEMÉNY HUGÓ,** a soproni kath. főgymnázium jeles irodalom-tanára, a Benedek-rend tagja, 28 éves korában. — **ZEKANY LAJOS,** főgymnáziumi rendes tanár, ki tizennyolcz évet töltött e pályán, 44 éves korában, Ungvárt. — **MELCZER KÁLMÁN,** evang. algymnáziumi tanár, 44 éves korában, Békés Csabán. — **IRÁSZ IMRE,** veszprémmegyei nagybirtokosnak haláláról már napok előtt irtak a lapok, de a hir korai volt, megzafolták, azonban a czafolat után azonnal megjött a másik hir is, hogy a derék öreg ur, ki a közügyekben nagy kora daczára is oly tevékeny részt vett egész az utolsó időkig, hosszabb betegkedés után hatalmas birtokán, 83 éves korában elhunyt. — **KNEIFEL ANTAL,** a budavári főplebánia zenekari igazgatója, az egyházi zene egyik képzett művelője, harmincz év előtt a német színház tenoristája, később több intézet énektanára. — **MÖSSNER SÁNDOR,** a Kunz és Mössner cég társa, a fővárosi kereskedői kar egyik tisztelt fiatal tagja, 30 éves korában, Meránban, hol gyógyulást keresett, s honnan holttestét Budapestre szállították. — **KUNZEL KÁROLY VIKTOR,** fővárosi kereskedő, 25 éves korában, Budapesten; ugyanitt **NESSI PÉTER,** háztulajdonos és kéménysprócmester, Somssich Pál szögora. — **KOVÁCH GYÖRGY** földbirtokos, 84 éves korában, Tisza-Füreden. — **CŠÁNYI KÁROLY,** Kecskeméti város áruszéki jegyzője, 58 éves korában. — **KOPÁCSY KÁROLY,** Miskolcz város érdemes polgára, 55 éves korában. — **DR. HENCZ AGOST,** ügyvéd, 33 éves korában, Keszthelyen.

Id. SZADÓ JÓZSEF, ügyvéd, 87 éves korában, Tállyán. — **SZIKLAY BELA,** a hg. Eszterházy-uradalnak nyug. főmérnöke, 65 éves korában, Ungvárt. — **BEDE ANTAL,** közalapítványi uradalmi nyug. tisztartó, 83 éves korában, Aradon. — **MOLNÁR MIKLÓS,** gyógyszerész, Csabán. — **SOMOGYI LAJOS,** városi hivatalnok, Debreczenben, 57 éves korában. — **NAGY GYULA,** kir. illeték kiszabási számítt. Szamosújvárt. — **BORBULA JÁNOS,** a hasonló nevi fővárosi ismert építész és édes-anya, 68 éves korában, Ujvárt. — **CZIGLÉNYI LAJOS,** megyei tisztviselő, a szabadságharcban honvédszázados, 75 éves korában, Esztergomban. — **TÓTI MR. HÁLY,** adótitst, 31 éves korában, Szegeden. — **MIHALOVICS MIKLÓS,** kereskedő, 32 éves korában, Nagy-Becskereken; ugyanott **RIEGER JÁNOS,** orvosnövendék, 23 éves korában. — **FEUER MR. HÁLY,** félegyházi kereskedő. — **KLENYANSZKY JÁNOS,** a pozsonyi akadémia harmadéves evang. theologusa, 22 éves korában, Csőváron. — **VÁRADI GÉZA,** dr. Vári Antal ismert írónk hat éves fia, hosszas betegkedés után. — **GERE MIKLÓS,** bizonyára az ország legöregebb embere, százhet éves korában a biharmegyei Hegyköz Pályiban. — **ORBÁN GYULA,** acsai postamester, 32 éves korában.

Özv. NOSZLOPY IGNÁCZNE szül. Barcza Etelka, néhai szeptemvir és udvari tanácsos özvegye, 75 éves korában, Pápán. — **TURÓCZY SZÉKELY VILMA,** Turóczy Adolf pénzügyi főtanácsos és főválogazgatónak s nejeének szül. Szász Augustának 28 éves leánya, szülyos szenvedés után, Budapesten; ugyanitt **SZABÓ ERZSIKE,** néhai jeles írónk Szabó Rikhard leánya, kinek koporsóját menasszonyi koszoru is borította, s kinek temetésén Szász Károly ref. püspök mondott szép beszédet, 19 éves korában. — **Özv. BESZÉDES JÁNOSNÉ** szül. Radoscsy Etelka, fővárosi háztulajdonosnő 53 éves korában. — **Herzeg HOHENLOHE-WALDENBURG MIKLÓSNÉ** szül. Esterházy Sára herczegnő, hg. Eszterházy Pál nővére, Stuttgartban. — **Özv. JANKA PÉTERNÉ,** Janka Sándornak, a 'Bereg' szerkesztőjének édesanyja, 62 éves korában, Barkaszon. — **PUSKÁS BALÁNA** szül. Szász Ilona, 30 éves korában, Kolozsvárt. — **PETROVICS GRÖGNYÉ** szül. Jonescu Heléna, 49 éves korában, Pécskán. — **Özv. BIKÁSSY SÁNDORNÉ** szül. Litschner Karolina, 73 éves korában, Bereg-Rákoson. — **BAKALÁRZ KÁROLYNÉ** szül. Tormay Antónia, mérnökari őrnagy özvegye, Tormay Béla miniszteri tanácsos nővére, 34 éves korában, Budapesten; ugyanitt **Özv. MÁTYÁSSY ISTVÁNNÉ** szül. Pongrácz Erzsébet, Udvarhelyi Miklós néhai színész és színigazgató első neje, a régi évtizedekben maga is kedvelt színésznő, 72 éves korában. — **Özvegy WERESS LAJOSNÉ** szül. Nagy Anna, 73 éves korában, Tordán.

SAKKJÁTÉK.

1319. számú feladvány. Berger J.-től.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

Az 1314. sz. feladvány megfejtése

Chochoholous Gy.-től.

Megfejtés.	
Világos.	Sötét.
1. Ha3-b5	Hd8-b7 (a)
2. Hb5-d4	Ff3 t. sz. (b)
3. Hd7-f6†	Ke4-e5
4. F2-f4 matt.	
a.	
1. ...	Ke4-f5 (c)
2. Hb5-d6†	Kf5-e6
3. F7-f8-H†	Ke6-e7
4. g5-f6 matt.	
b.	
1. ...	Hb7-e5
2. Vd3-e3†	Ke4-d5
3. Hd7-b6 matt.	
c.	
1. ...	Ff3-d1
2. Hb5-d6†	Ke4-f3
3. Vd3-e3†	Kf3-g4
4. Hd7-f6 matt.	

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. Andorfi S., Kovács J. — *Az Erkel-sakk-társaság nevében:* Exner Kornél. — *Veszprémben:* Roland Károly. — *A pesti sakk-kör.*

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

B. M. S. A szerb népköltészetből vett darabok elég érdekesek. Nem tudjuk mennyiben igaznak s mennyire híven vannak visszaadva. Pl. a szerb népköltészet nem ismeri a rimet: a fordítás pedig rimelve van, ez már lényeges eltérés. Gyamus a 'Recipe' címűnek mind tárgya, mind hangja: 1700-ból világos anachronismus. A 'Halászlé' is sokkal modernebb és nyugatibb, mintsem igaz lehetne. 'Az átok' szép, de úgy látszik szintén bővített rajta az átdolgozás. Ez okokból kételkedünk a közléssel, a mi-ben még az is gátol, hogy a verselésen (különösen a felesleges rimelésen), sőt itt-ott a nyelven is, sok volna a javítani való. — A két eredeti sem közölhető; különösen a 'Nagypénteken' című oly zavaros, hogy lehetetlen eligazodni rajta.

Czigány tragédia. Hogy a családott (nem megszállt) legény a vízben, egy lányképet lát, a ki őt magához hívja, hűséggel biztatja: elég jól gondolt (bár nem új, de kivételben mégis új) vonás; hanem ezen az egyen kívül aztán nincs is semmi az egész balladában, a mi úgy a hogy van, megállhatna. Csak el van nagyolva az egész; semmi gond a kidolgozásra s épen azért egy sora sem kap meg, mintha csak a legelső próza volna.

A vadász. Csakugyan Schiller; csak hogy nincs besorozva költeményei közé, hanem a 'Tell Vilmos' című szimfóniában éneklé Walter, a Tell fia. A fordítás kezdőtől elég jó, de csakis kezdőtől; a műfordítás igényeinek távolról sem felel meg. — A most beklüdtött eredeti is tehetségre mutat, de a közölhetőség mértékét még nem éri el.

Nem közölhető. Népdal. (Egy leány dala.) — Akadály. Sétán. Romanza. Látod? — A sirig hű kedves. Hazámhoz. — Kis madárka Vigasz.

Tartalom.

Szöveg: Jókai Mór hatvanadik születésnapján. Tóra Kálmántól. — Utazás ismeretlen állomás felé. 1849. ápril 23-tól május 5-ig. 3. A 'Verhőrs'-ök. — Drága lelkek... (Költemény) Dörmény Józseftől. — Adalékok a czimek történetéhez. — Egyeleg. — Az abu-halfai és gakkuli forrásoknál. — Egy est az országos tanítóképző-intézetben. — Egy fényegető tisztök. — Egy spiritismus titka. — Irodalom és művészet. — Közintézetek és egyletek. — Mi újság? — Halalozások. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Hatinaptár.

Képek: Jókai Mór. Ellinger Ede fényképe után. — Jókai Mór 24 éves korából. (Saját egykoru rajza után.) — Jókai Mór 18 éves korából. (Saját egykoru olajfestménye után.) — Jókai Mór édes anyja. (Jókai M. olajfestménye után 1843-ból.) — Emlékezetes helyek Jókai Mór életéből: 1. Születési háza Komáromban, 1825-ben. 2. Gyermekkori lakháza, Komáromban, az emléktáblával (mostani fénykép után). 3. Stáció-utcai háza 1882-ből. 4. Stáció-utcai házának udvara 1882-ből. 5. Svábhegyi nyaralója 1884-ben. (Dörre Tivadar rajza.) 6. Nyaralója Balaton-Füreden (Fénykép után). 7. Dolgozó-szobája 1885-ben. (Dörre Tivadar rajza.) — Az angolok Szudánban: 1. Az abu-halfai forrásoknál. 2. A gakkuli forrásoknál. — Bellini kötélkelet föloldva. Az összekötőzt kezek. Bellini a székhöz kötözve.

HETI NAPTÁR. Márczius hó.

Nap	katholikus és protestans	Görög-Orosz	Izraelita
1 V. D. Albin pk. hv. D. Remin	17 F. Tód. Tyr.	14 Kis. Pur.	
2 H. Szimpl. p. hv. Szimpl.	18 Leo pápa	15 Sus. Pur.	
3 K. Kunigunda sz. Ginda	19 Arkip.	16 Judás	
4 S. Kázmér hitv. Adorján	20 Leo pk.	17	
5 C. Örszéb vt. Frigyes	21 Timót.	18	
6 P. J. Gyócs. eml. Fridolin	22 Jen. sz. vért.	19 Kápriel	
7 S. Aq. Tam. egy. Felicitás	23 Polikárp.	20 S. Tó P.	

Holdváltozásai: ☾ Utolsó negyed 8-án 8 óra 10 pk. este.

Felelős szerkesztő: **Nagy Mikló.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Nyers selyem bastruhákat (egész selyem) 9 frt 30 kr. egy teljes öltönyre, valamint nehezebb minőségeket is, szállít, legkevesebb két öltönyre valónak megrendelésénél, vámmentesen a házba, Henneberg G. (kir. udvari szállító) selyemgyári raktára, Zürichben. Minták postajordultával. Leveldij a Svájczba 10 kr.

(Három krajczárral) naponként eszközölni lehet testünknek alapos tisztogatását s ezáltal egy egész sereg betegségeknek eljött vehetjük, melyek a táplálkozás s emésztés rendes menetének megzavarásából (székrekedés, gyomor, máj, és epebajok, s aranyeres bántalmak vértululás, étvágy-hiány, stb.) erednek. Brandt R. gyógyszerész svájci labdacseit értjük s tisztító eszköz alatt, melyből egy dobozzal 70 kr-ért kaphatni a gyógyszerárakban. Megfigyelendő, hogy a doboz czimlapján rajta van-e a fehér kereszt vörös mezőben s Brandt R. névalírása.

10-IK SZÁM. 1885. BUDAPEST, MÁRCZIUS 8. XXXII. ÉVFOLYAM.

Kilenczetű föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: / félévre ... 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: / egész évre 8 frt / félévre ... 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: / egész évre 6 frt / félévre ... 3 * Keltetési előzetesekhez a postaiag meghatározott vésdij is csatolandó.

VÖRÖSMARTYNÉ CSAJÁGHY LAURA.

† 1882. febr. 13.

PETŐFINÉ SZENDREY JULIA.

† 1868. szept. 6.

ARANY JÁNOSNÉ ERCSEY JULIÁNNA.

† 1885. február 19.

TOMPA MIHÁLYNÉ ZSOLDOS EMILIA

† 1880. nov. 29.